

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:
Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **І.І. Вініченко**
« ____ » _____ **20__** р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за освітньо-професійною
програмою «Економіка» зі спеціальності 051 «Економіка»
на тему: «ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ
ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА»

Здобувач

Фелонюк В. В.

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Сітковська А.О.

Дніпро – 2021

**ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ**

Факультет: менеджменту і маркетингу

Кафедра: економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітній ступінь: «Магістр»

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу магістра студенту

Фелонюку Владиславу Валерійовичу

1. Тема роботи: «Дослідження та обґрунтування заходів щодо підвищення рівня ефективності функціонування підприємства»

керівник роботи: Сітковська Алла Олександрівна, к.е.н., доцент

затверджені наказом вищого навчального закладу від «30» вересня 2021 року №_3079

2.Строк подання студентом роботи: _____

3. Вихідні дані до роботи: річні звіти підприємства за 2018–2020 роки, виробничо–фінансові плани.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

1. Теоретичні основи ефективності діяльності аграрних підприємств

2. Дослідження ефективності діяльності аграрного підприємства

3. Напрями підвищення рівня ефективності функціонування аграрного підприємства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Показники економічної ефективності підприємства

2. Економічна ефективність діяльності підприємства

3. Аналітичне вирівнювання рівня рентабельності реалізованої продукції, %

4. Результати оптимізації ресурсного потенціалу аграрного підприємства

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи ефективності діяльності аграрних підприємств	вересень 2021	
2	Дослідження ефективності діяльності аграрного підприємства	жовтень 2021	
3	Напрями підвищення рівня ефективності функціонування аграрного підприємства	листопад 2021	
4	Висновки та пропозиції	листопад 2021	
5	Оформлення дипломної роботи	грудень 2021	

Студент _____
(підпис)

Філонюк В.В.

Керівник роботи _____
(підпис)

Сітковська А.О.

РЕФЕРАТ

ТЕМА: «ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА»

Дипломна робота магістра: 82 с., 14 рис., 22 табл., 3 додатки, 41 літературне джерело.

Об'єкт дослідження є процес формування та підвищення ефективності функціонування аграрного підприємства.

Метою роботи є дослідження та обґрунтування заходів підвищення рівня ефективності функціонування підприємства.

Методи дослідження: системний, аналіз, синтез, економіко-математичний, економіко-статистичний, абстрактно-логічний, метод оптимізації.

Досліджено економічну категорії «ефективності» та висвітлені підходи, методи оцінки та фактори ефективності діяльності аграрних підприємств. Проведено дослідження стану використання наявних ресурсів аграрного підприємства та визначено їх вплив на ефективність функціонування підприємства. Обґрунтовані напрями підвищення ефективності функціонування аграрного підприємства.

Результати впроваджені в господарську діяльність СТОВ «Вікторія» Солонянського району Дніпропетровської області.

Українською мовою: виробництво, аграрне підприємство, ефективність, прибуток, рентабельність.

Російською мовою: производство, аграрное предприятие, эффективность, прибыль, рентабельность.

Англійською мовою: production, agricultural enterprise, efficiency, profit, profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	9
1.1. Теоретичні основи ефективності діяльності	9
1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства	16
1.3. Стан економічної ефективності діяльності аграрних підприємств	21
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	28
2.1. Організаційно – економічна характеристика діяльності підприємства	28
2.2. Аналіз і оцінка основних показників ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства	37
2.3. Оцінка ефективності діяльності аграрного підприємства	45
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	54
3.1. Обґрунтування заходів щодо підвищення обсягів виробництва продукції	54
3.2. Напрями оптимізації ресурсного потенціалу аграрного підприємства	65
Висновки до розділу 3	73
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

В умовах ринкової економіки здійснюється постійна боротьба підприємницьких суб'єктів за лідерство на ринках, використання найбільш вигідних умов виробництва і реалізації своїх товарів. Успіх досягають тими аграрними підприємствами, продукція яких має найбільшу конкурентоспроможність, які мають певну сукупність конкурентних переваг в порівнянні з іншою продукцією, яка наявна на ринку.

Структурні зміни в економічному просторі країни забезпечили аграрному сектору провідну роль, оскільки саме він показує позитивну динаміку розвитку. Такий результат став можливий за рахунок комплексу заходів, зміцненню матеріально-технічної бази, впровадження прогресивних технологій, що вплинуло також на зростання результативних показників підприємств галузі. Ефективність діяльності аграрних підприємств, які функціонують на ринковій основі, відноситься до основних категорій ринкової економіки. Результативність їх підприємницької діяльності пов'язана з використанням їх ресурсного потенціалу, так як ефективне управління ним є важливим резервом посилення конкурентного потенціалу. При цьому недостатньо виявити і оцінити потенціал аграрного підприємства. В загалі, для підприємства необхідний механізм роботи з ним для виявлення потенціалу, який дозволить мати системне бачення щодо наявного потенціалу і безпосередньої роботи з виявленими резервами.

Спектр можливих управлінських рішень по підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу оцінюється за критеріями якості, економії, покращення управлінської структури і відновлення ресурсів підприємства. Тому, однією з найбільш складних проблем для менеджера, який займається розробкою стратегії розвитку підприємства, є розуміння складних причинних ланцюжків, які визначають вплив внутрішніх і зовнішніх умов аграрного підприємства на цілі і властивості розробленої

стратегії. Нині це проблема поглиблюється зростаючою складністю і нестабільністю економічного середовища, яка призводить до численних невизначеностей і ризику. Тому, необхідні нові інструменти, які відповідають креативному характеру менеджера і ґрунтуються на довгостроковому динамічному аналізі стратегічних рішень при різноманітних сценаріях щодо обґрунтування заходів підвищення рівня ефективності функціонування підприємства.

Мета дипломної роботи є дослідження та обґрунтування заходів щодо підвищення рівня ефективності функціонування підприємства.

Завданнями дипломної роботи є:

- обґрунтування теоретичних основ ефективності діяльності аграрних підприємств та виявлення факторів, які на них впливають;
- провести дослідження ефективності діяльності аграрного підприємства;
- розкрити напрями підвищення рівня ефективності функціонування аграрного підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування та підвищення ефективності функціонування аграрного підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти стану ефективності функціонування аграрного підприємства та визначення чинників, які підвищують рівень економічної ефективності.

Суб'єкт дослідження сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю "Вікторія" Солонянського району Дніпропетровської області.

Методи дослідження. У процесі вирішення поставлених завдань використано такі наукові методи й прийоми аналізу: синтезу, аналізу, індукції, дедукції (для визначення сутності категорій «ефективність»); метод порівняння статистичних даних (виявлення основних проблем та тенденцій розвитку аграрних підприємств); графічний метод (наочне відображення отриманих результатів); розрахунково-конструктивний (прогнозування

можливих варіантів розвитку економічних процесів з урахуванням зміни факторів впливу), економіко-математичні, абстрактно-логічний (формулювання висновків, пропозицій) та тощо.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є законодавчі та нормативні акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, дані статистичної звітності аграрного підприємства, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблеми дослідження, інформація з мережі Internet, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів в дипломній роботі полягає в подальшій оптимізації використання наявних ресурсів і формування на цій основі максимальної ефективності аграрного підприємства, яка враховує характер трансформаційного впливу процесів диверсифікації виробництва.

Апробація результатів результати досліджень апробовані на XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпро, 28-30 жовтня 2021 р.).

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, список використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи 82 сторінки, 22 таблиці, 14 рисунків, 3 додатки та списку використаних джерел (41 найменування).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Теоретичні основи ефективності діяльності

Розглядаючи мету діяльності аграрного підприємства, як і будь-якого комерційного за свою ціллю є підвищення його рентабельності та основним фактором його розвитку.

Здійснювана аграрними підприємствами господарська діяльність як метод господарювання, передбачає економічну зацікавленість та відповідальність кожного підприємницького суб'єкта за результати своєї роботи. Її зміст розкривається наступним чином, так кожне аграрне підприємство своєю виробничу діяльність має забезпечувати як відшкодування витрат за виробництво продукції, а й отримувати прибуток, тобто бути рентабельним. Підприємницька діяльність заснована на сумісності у грошовій формі витрат та результатів на відшкодування витрат підприємства його доходам, на матеріальній зацікавленості та відповідальності підприємства та його працівників.

Витрати, які пов'язані з діяльністю підприємства відшкодовуються з суми коштів, що отримують на поточний рахунок підприємства від реалізації продукції. Рентабельність становить найважливішу особливість діяльності, що активізує розвиток виробництва, підвищенню його ефективності, поліпшенню економічних показників. Як економічна категорія, господарська діяльність є складний комплекс економічних взаємозв'язків між суспільством в цілому, з державою та окремими підприємствами, виробничими об'єднаннями: між виробничими ланками, між працівниками та підприємствами; між окремими групами працівників (підрозділами) в середині підприємства. Виробничі відносини зумовлені певною економічною відокремленістю підприємств (об'єднань).

Майнова відокремленість є економічною основою існування певного розрахунку. Матеріальною основою відокремлення підприємств є виробничо-технічна відокремленість, характер та ступінь якої залежать від рівня суспільного поділу праці та рівня розвитку продуктивних сил.

Основними принципами організації підприємницької діяльності, які в умовах ринку розкривають її зміст як економічної категорії та методу господарювання є виробничо-господарська самостійність і рентабельність, матеріальна зацікавленість. Виробничо-господарська самостійність обумовлена відносною майновою відособленістю господарських організацій (підприємств, об'єднань) у межах наявної власності.

Матеріальна зацікавленість спрямована на створення у кожного працівника та всього колективу працівників підприємства мотивів на виконання у встановлені терміни планових завдань, підвищенні якості продукції та продуктивності праці, технічному вдосконаленні виробництва, економічному витраченні матеріальних, трудових та грошових ресурсів. Поряд із матеріальною зацікавленістю господарська діяльність передбачає матеріальну відповідальність колективу підприємства (об'єднання, товариства) за результати підприємницької діяльності.

За діяльністю підприємств із боку державних органів здійснюється контроль, як важливий принцип підприємницької діяльності, призначення якого полягає в тому, щоб за допомогою фінансових показників простежувати якість та результати роботи, здійснювати економічний вплив на кожен господарську структуру. Суть контролю за якістю роботи полягає в тому, що оцінка господарської діяльності підприємства здійснюється шляхом зіставлення у грошовій формі витрат виробництва та поведження з отриманими результатами.

Вся різноманітність підприємницької діяльності підприємств виражається у вартісних показниках, таких як собівартість, прибуток, рентабельність тощо. Тому неекономічне використання або перевитрата матеріальних та грошових коштів, погіршення якості продукції,

безгосподарність негативно відбиваються на вартісних економічних показниках і як наслідок – на фінансовому стані підприємства (об'єднань, суспільства).

Все це доцільно і розраховується як ефективність підприємницької діяльності всіх учасників ринкових відносин. Неоднозначним в тлумаченні є економічна категорія ефективності. Вона може інтерпретуватися з використанням таких понять як раціональність, прибутковість, рентабельність, доцільність тощо.

Дослідження даної категорії в різні часові періоди характеризують її в таких напрямках. В умовах, коли ринок є стабільним, відсутні його динамічні зміни і коливання дану економічну категорію досліджували лише як фінансовий результат. Стосовно сучасного підходу до розгляду даної категорії, враховуючи кризові явища в економіці, виклики з якими постійно зустрічається бізнес розширення факторів, які враховують при її визначенні це знання, інформація, інновації, мотивація і кваліфікація працівників, якість тощо.

Категорія ефективності є базовою категорією при дослідженні будь-якої складової, ресурсів, виробництва і в цілому діяльності підприємства. «Економічна ефективність є критерієм оцінки всіх заходів, що здійснюються в сільському господарстві, та пов'язана зі збільшенням виробництва споживчих вартостей на основі підвищення продуктивності праці і раціонального використання виробничих ресурсів» [22]. Отенко В. розглядає ефективність діяльності підприємства як: «комплексний показник, що відображає ступінь використання ресурсних витрат, здатність досягати поставлених цілей і стійкість функціонування в конкурентному ринковому середовищі» [19].

Теоретичною базою дослідження категорії виступає розмежування двох категорій: «ефективність» і «ефект» сформовано за сумою зусиль, які витрачені на отримання певного кінцевого результату підприємницької діяльності. Так, ефект є втіленням кожного конкретного результату, який

визначається абсолютним показником. Ефективність є відносний показник, що виступає критерієм результативності підгрунтям якого є порівняння результатів виробничої і комерційної діяльності з тими витраченими ресурсами на їх отримання.

Стосовно визначення економічної ефективності є різні його трактовки. Так, Коваль П.В. розглядає ефективність «як здатність ... виробляти продукцію, яка користується попитом на ринку, брати участь у боротьбі за покупця, а також шукати напрями збільшення своєї частки на ринку» [14]. Як бачимо автор визначає ефективність як здатність створювати продукцію, конкурентна боротьба, однак не враховуються фінансові результати, що значно послаблює дане визначення. В цьому ж напрямку дається визначення ефективності виробництва Калінчик М.В.. Автор характеризується її як «сукупністю показників функціонування галузей діяльності виробничих структур, що визначають їх стабільний розвиток і успіх у конкурентній боротьбі на внутрішньому та зовнішньому ринках» [13]. Також категоріальний підхід до визначення ефективності діяльності підприємства підтримує Олександренко І., який трактує її як: «показники, що дають змогу визначити, наскільки доцільно використовуються ресурси підприємства і демонструють співвідношення фінансових результатів із витратами для їх отримання. Ефективність діяльності розглядається з позиції зацікавлених сторін (власників, потенційних інвесторів, кредиторів та ін.) та відображують реальний стан об'єкта досліджень із зазначенням загроз і можливостей цього стану» [18].

Класичним є визначення ефективності надане Андрійчуком В.Г., який розглядає її як економічну категорію, що: «відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси)» [1]. В тому ж аспектів економічної ефективності розглядає

і Д. І. Рижмань трактуючи її «як таке співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва» [8]. Цікавим є розкриття бачення автором, як слід формувати вимірювальну систему економічної ефективності аграрного виробництва, так щоб остання «була здатна повністю розкривати дві взаємопов'язані і взаємодоповнюючі результативні сторони діяльності аграрних підприємств - раціональність використання ними землі через показники загального ефекту, приведені до одиниці площі сільськогосподарських угідь, і економічність виробництва, показники якої розкривали б, якою ціною одержано цей ефект» [8].

Категорія ефективності має свої напрямки за якими її аналізують, до них належать такі її види як економічна, екологічна, технологічна тощо. Більш повно види ефективності представлені на рис. 1.1. та висвітлює основні її критерії.

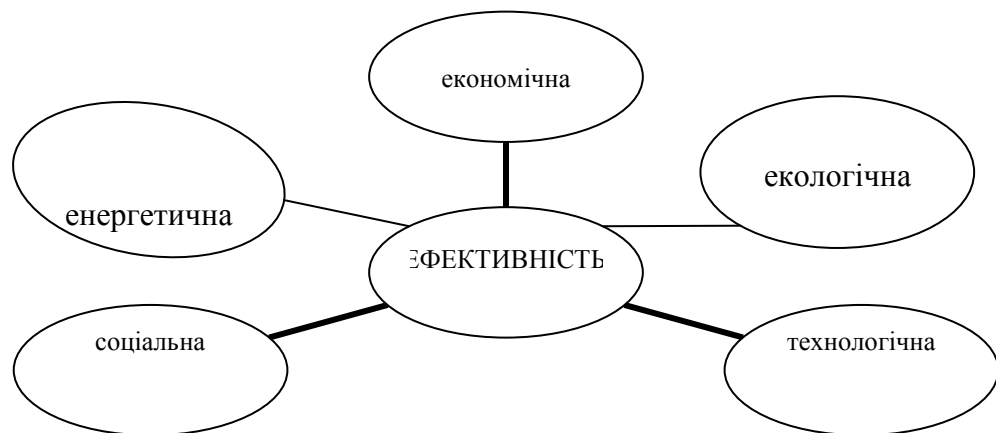

Рис. 1.1 Види ефективності аграрних підприємств

Загальне моделювання ефективності сільськогосподарського виробництва як узагальнюючої підсумкової категорії продуктивності функціонування суспільно-економічної системи можна розглянути на рис. 1.2. Переваги у конкурентній протидії на внутрішньому та зовнішньому ринках аграрним підприємствам забезпечує їх ефективне виробництво, що

можливо охарактеризувати сукупністю показників функціонування і діяльності.

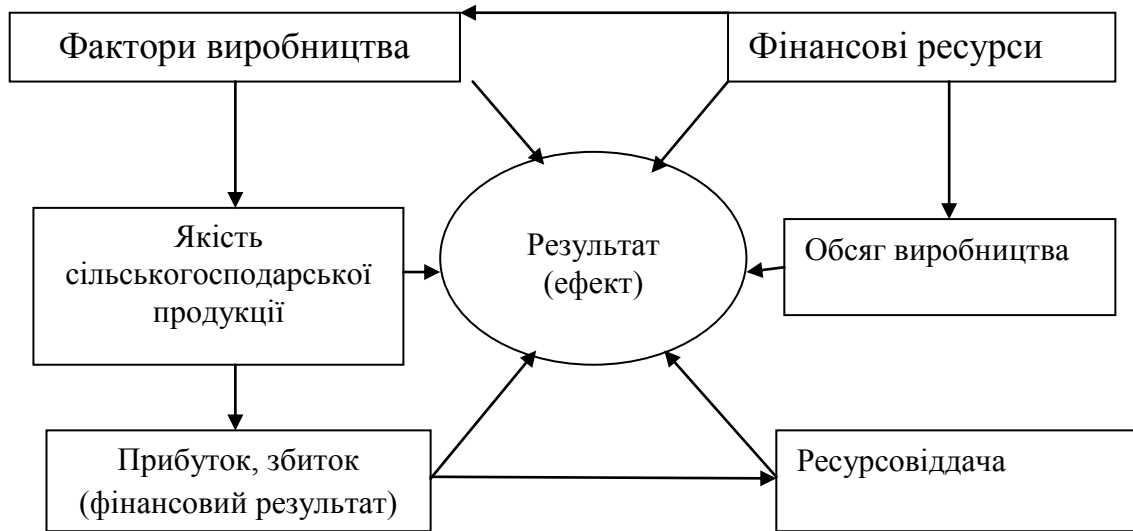

Рис. 1.2 Ефективність сільськогосподарського виробництва як категорія сукупної продуктивності суспільно-економічної системи

Основним показником, який характеризує бажаний, плановий фінансовий результат є дохід, тобто він відображає основну мету господарської діяльності. У відповідності до національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: «дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), а умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена» [24]. Доходність аграрного підприємства є одним із найважливіших критеріїв, що характеризує його фінансовий стан. На рис. 1.3 представлені види доходів, які розподіляються за рядом критеріїв.

Аграрне підприємство, яке закінчивши операційний цикл, отримує прибуток свідчить про те, що сільськогосподарська продукція була реалізована, знайшла свого покупця, при цьому задовільнила їх платоспроможні потреби за якістю, ціною та іншими характеристиками як технічні, функціональні тощо.

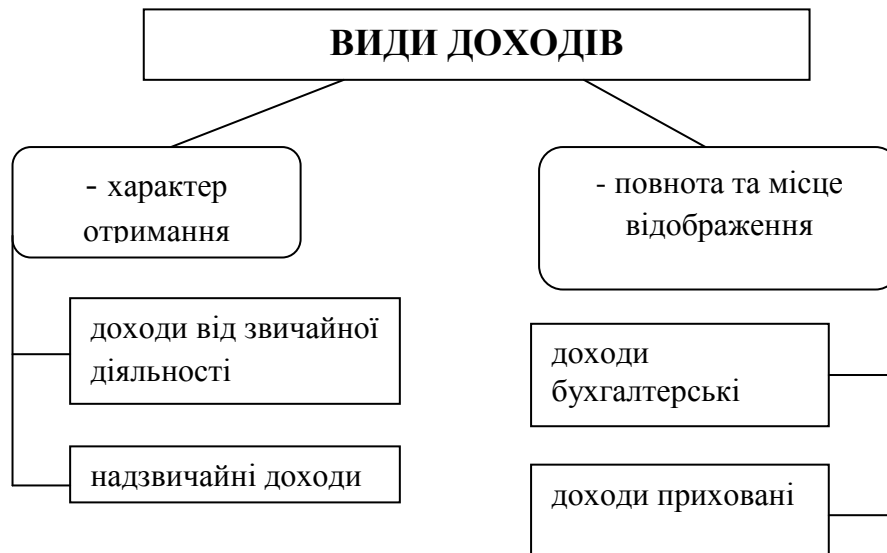

Рис. 1.3 Види доходів підприємств

Доходи, які отримані, формують базис для самофінансування підприємницької структури за умови, що їх величина достатня для покриття податкових сум до бюджету, відшкодування витрат на виробництво та реалізацію продукцію та створення чистого прибутку.

Отже, прийняття управлінських рішень керівниками здійснюється на підставі комплексної оцінки економічної ефективності. Дана категорія характеризує результативність діяльності підприємства і водночас є метою діяльності підприємницького суб'єкта, що передбачає отримання позитивного ефекту як результат раціонального використання факторів виробництва в умовах динамічного ринкового середовища та невизначеності. Аналіз досліджень наукових здобутків вітчизняних авторів дозволив виокремити такі підходи до визначення поняття ефективності діяльності як економічний та категоріальний. Аналіз економічного стану аграрного підприємства слід проводити акцентуючі увагу на трактуваннях економічного підходу.

1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства

Прибуток є однією з форм чистого доходу суспільства. Він є частиною грошової виручки підприємства від виробництва його продукції, саме різницею між оптовою ціною підприємства і повною собівартістю. Прибуток відбиває кінцеві результати підприємств і найповніше характеризує всі сторони їх підприємницької діяльності, тобто ступінь використання виробничих засобів, рівень забезпеченості технікою та технологією, організацію виробництва та праці тощо.

На розмір прибутку впливає не тільки економія від зниження собівартості, а й величина обсягу реалізованої продукції та якості продукції, тому що на продукцію підвищеної якості встановлюється вища оптова ціна. Оцінка виробничо-фінансової складової діяльності підприємств (організацій, товариств) проводиться у разі загального чи балансового прибутку. Розмір загального (балансового) прибутку визначається як сума прибутку: від реалізації товарної продукції за цінами, що визначаються договорами постачання та реалізації; щодо іншої реалізації (продукції, послуг, автогосподарства, тощо); від запланованих позареалізаційних доходів та витрат, витрат на соціальну сферу, що покриваються за рахунок прибутку.

Весь отриманий прибуток ділиться на частини: одна належить підприємству і спрямовується на поновлення фондів економічного стимулювання і приріст власних оборотних засобів у планових розмірах, інша - йде до державного бюджету використання їх у централізованому порядку на загальнодержавні потреби.

Аналіз прибутку доцільно доповнити розподілом його за різними критеріями (рис. 1.4). Як бачимо критеріїв розподілу прибутку можна виділити і в залежності від методології його дослідження, методики оцінку, розмірів тощо. З метою визначення фактичного рівня прибутку є

використання джерел формування прибутку як основного критерія його визначення.

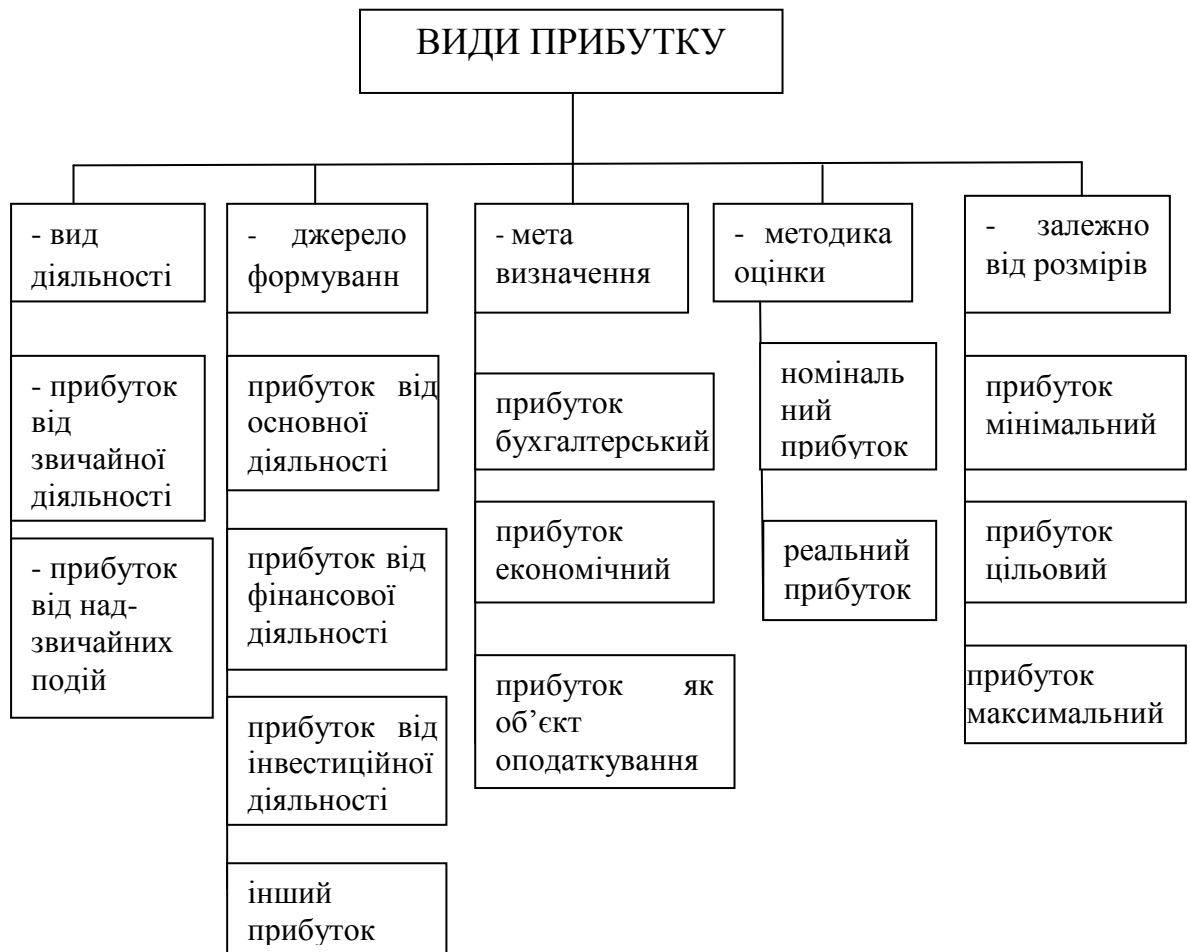

Рис. 1.4 Види прибутку підприємств

Прибуток можна охарактеризувати за допомогою показників рентабельності. Він є найбільш точним абсолютним показником визначення ефективності діяльності аграрного підприємства. Відносним показником прибутковості є рентабельність, яка засвідчує ефективність підприємницької діяльності підприємства. На розмір прибутку впливає велика кількість факторів, які представлені на рис. 1.5.

Якщо розглядати фактори першої групи (внутрішні), до них можна віднести ті, що безпосередньо впливають на прибуток, а саме: ціна реалізації продукції, обсяг виробленої і реалізованої продукції (особливо для сільського господарства), собівартість виробництва одиниці продукції і загальний її розмір, спеціалізація підприємства, тобто продукція, яка вироблена і

реалізована.

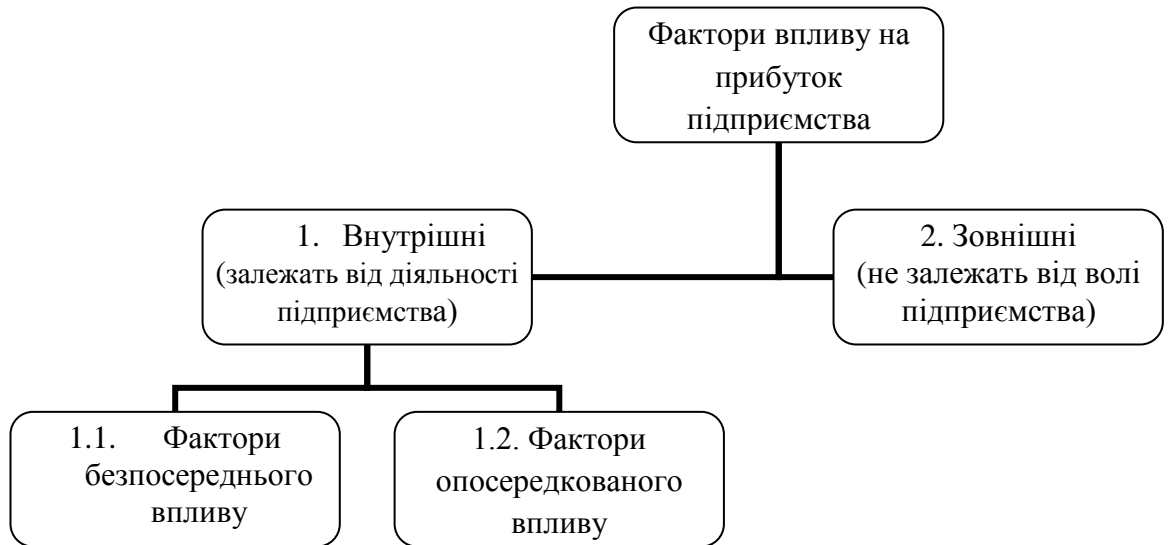

Рис. 1.5 Фактори, які впливають на прибуток підприємств

До цієї групи можна віднести й ті фактори, які здійснюють вплив опосередковано, а саме: рекламні заходи, рівень зносу основних засобів та ступінь їх відновлення, співвідношення залученого і власного капіталу.

Другу групу формують фактори (зовнішні), які можна розглядати як макропроцеси, а саме економічна та податкова політика, нормативно-правова база, інфляційні процеси, науково-технічний розвиток, демографічні процеси тощо.

У процесі підприємницької діяльності перед підприємством постає безліч завдань, ефективне розв'язання яких визначає стабільність його фінансово-економічного стану, що відображує ефективність здійснюваних операцій, фінансову незалежність і платоспроможність.

Традиційні методи оцінки ефективності аграрних підприємств формуються розрахунком коефіцієнтів. Основним, з таких показників є рентабельність (прибутковість). Рівень рентабельності є відносним показником, який розкриває прибутковість, ефективність підприємницької діяльності аграрних підприємств.

З метою кількісного виміру рентабельності застосовують різні групи показників (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Показники рентабельності підприємницької діяльності

Група I (рівень рентабельності)	Група II (рентабельність капіталу)	Група III (рентабельність продажу)	Група IV (питома прибутковість виробництва)
Рівень рентабельності= $(\text{прибуток} : \text{повну собівартість}) * 100\%$	Рентабельність виробничого капіталу (норма прибутку)= $(\text{прибуток} : \text{вартість виробничого капіталу}) * 100\%$	Рентабельність продажу= $(\text{прибуток} : \text{чистий дохід від реалізації продукції}) * 100\%$	Прибуток в розрахунку на: - 1 ц реалізованої продукції - 1 га сільсько-господарських угідь - 1 голову худоби - 1 га посіву певної культури
Коефіцієнт віддачі за реалізованою продукцією= $\text{товарна продукція} : \text{повна собівартість}$	Рентабельність чистого капіталу (RONA)= $(\text{чистий прибуток} : (\text{основні засоби} + \text{ЧРК})) * 100\%$ Чистий оборотний капітал (ЧРК)= $\text{оборотні активи} - \text{поточні зобов'язання}$		
Рівень виробничої рентабельності= $(\text{валовий прибуток підприємства} : \text{виробнича собівартість}) * 100\%$	Рентабельність інвестованого капіталу (ROI)= $((\text{ЧП} + \text{ПР} * (1 - \text{Со})) : \text{ІК}) * 100\%$		
Рівень рентабельності операційної діяльності= $(\text{операційний прибуток} : \text{повну собівартість}) * 100\%$	ЧП – чистий прибуток, тис. грн. ПР – виплачені % за кредит; Со – ставка оподаткування прибутку (коефіцієнт), ІК – інвестований капітал (власний капітал + платний позичковий капітал)		

Отже, перша група показників характеризує ефективність спожитих ресурсів; друга – ефективність використання всіх авансованих засобів; третя – цінову конкурентоспроможність аграрного підприємства; четверта – приведену масу прибутку до відповідного ресурсу чи продукції.

В тенденціях інтеграційних процесів, які постали перед підприємницькими суб'єктами в аграрній сфері України особлива увага

повинна приділятися показникам другої групи, так як вони використовуються для дослідження ефективності діяльності підприємства при міжнародних співставленнях. Так, активи підприємства необхідно представляти як суму авансованих підприємством у виробництво капіталу (активів). Тому співставлення ефективності роботи підприємства і вартості кредитних ресурсів банківської системи саме треба здійснювати за допомогою рентабельності капіталу на основі чистого прибутку.

Так як останній відображає той дохід, яким підприємство може самостійно розпоряджатися. Таке співставлення оптимально використати для довгострокових кредитів, а також довгострокових інвестиційних проєктів. Економічна ефективність виступає поняттям комплексним, яку слід аналізувати за сукупністю показників, що враховують ряд різноспрямованих критеріїв, які при цьому важко синтезувати в єдину систему.

Визначення стану економічної ефективності проводять з метою вибору напрямів її підвищення, які представлені в рис. 1.6.

Рис. 1.6 Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства

Наведені напрямки підвищення ефективності всі важливі для аграрного підприємства, хоча головним із них все ж таки можливо виділити саме

ресурсний напрямок, оскільки він використовує для аналізу наявні фактори виробництва. При цьому технологічний і організаційні напрямки в дослідженні підвищення ефективності є не менш важливими, оскільки вони дозволяють запропонувати удосконалення технології виробництва та системи управління. Крім того, важливим напрямком підвищення ефективності є забезпечення аграрного підприємства повною та достовірною інформацією.

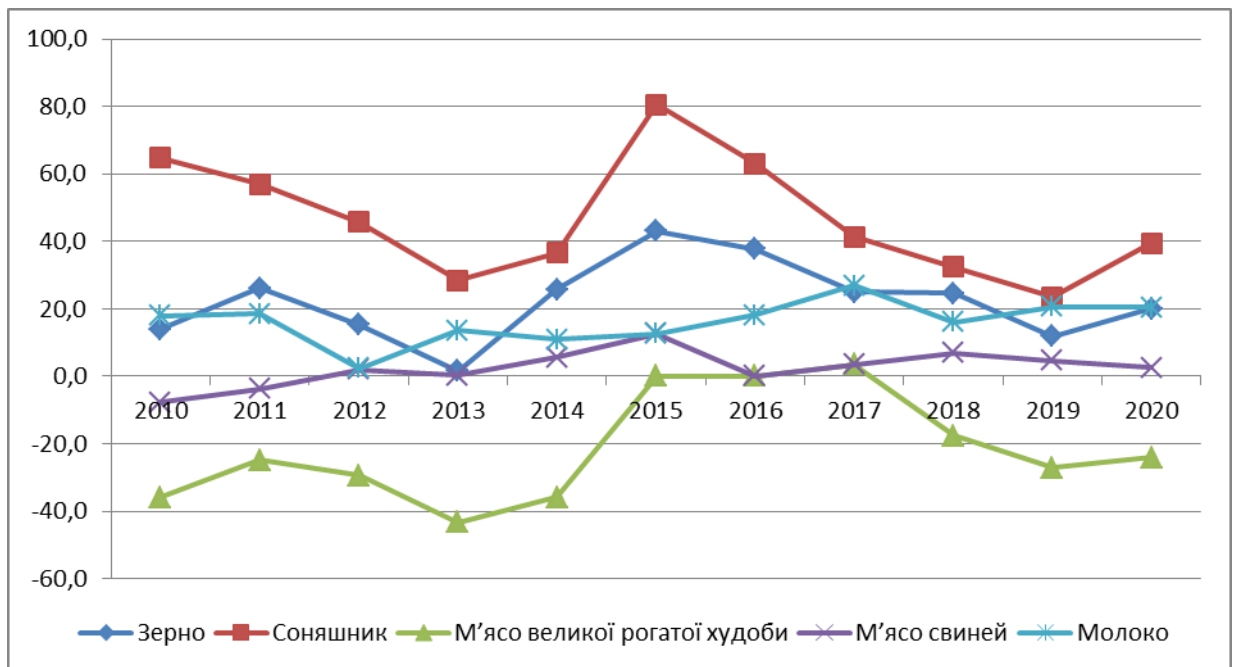
Отже, застосування цих зазначених напрямів має всі можливості забезпечення достатніх темпів зростання результативності виробничо-комерційної діяльності аграрного підприємства.

1.3. Стан економічної ефективності діяльності аграрних підприємств

Інтеграція України у європейський простір відбувається за допомогою докорінної структурної перебудови аграрного сектору, а саме створенням умов для розвитку великомасштабного виробництва, які обсяги сільськогосподарської продукції можуть збільшити не тільки і не стільки за рахунок збільшення своїх масштабів в частині земельних масивів, а й за рахунок зростання концентрації та спеціалізації виробництва продукції. Розвиток економіки держави і задоволення соціально-економічних потреб населення значною мірою залежить від конкурентного розвитку аграрного виробництва.

Виробництво сільськогосподарської продукції є головним завданням усіх суб'єктів галузі агропромислового виробництва, так як продукція галузі формує продовольчі ринки. Ефективний розвиток сільськогосподарського виробництва формується під впливом багатьох чинників (а саме, біологічних природнокліматичних, технічних, технологічних тощо), що розширює канали додаткових можливостей для його зростання. Ефективність виробництва аграрних підприємств, забезпечення динамічних темпів їх розвитку як

правило визначається рівнем рентабельності створюваної ними продукції. Розглянемо їх графічно на рис. 1.7.

Джерело:[20]

Рис. 1.7 Динаміка рівня рентабельності виробництва основних видів продукції сільського господарства

Стійку тенденцію прибутковості показують зернові, технічні культури. Рівень рентабельності соняшника за останнє десятиліття мав позитивне значення і коливався в діапазоні 62% в 2010 р. до 40% в 2020 р., що є високим показником ефективності його вирощування. Стосовно зерна, то його виробництво також є рентабельним. Ці дві культури впродовж періоду дослідження були прибуткові, тому вони й переважно формують економіку аграрних підприємств, а також визначають структуру сівозміни в господарствах.

Продукція тваринництва переважно є збитковою, це впливає на вибір спеціалізації аграрних підприємств і переважання виробництва продукції рослинництва, яка є рентабельною. Так, прибутковим за весь період дослідження лише виробництво молока і виробництво м'яса свиней. Стосовно виробництва яловичини, то майже весь досліджуваний період воно

було збитковим. Отже, результативні показники виробництва продукції визначають кінцеві результати діяльності підприємства.

Формування чистого прибутку (збитку) аграрних підприємств відображені в табл. 1.2, і розраховані результативні показники діяльності цих суб'єктів.

Таблиця 1.2

Формування чистого прибутку (збитку) аграрних підприємств, млн грн

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2020 у % до 2016
Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	402597,4	452760,1	528657,8	560598,7	602684,4	149,7
Інші операційні доходи	47501,8	40368,2	49067,2	94702,7	49067,2	103,3
Інші доходи	6811,2	6846,6	10828,4	16315,4	11223,3	164,8
Разом чисті доходи	456910,9	499974,9	588554	671617,7	681306,2	149,1
Операційні витрати	339758,9	402619,4	487906	549221,4	563677,4	165,9
Інші витрати	26042,1	28011,4	29168,9	28354	35387,7	135,9
Витрати усього	366297,7	431116,4	517551,4	578362,3	599687,7	163,7
з них собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	278375,7	328071,3	400452,2	456453	464854,1	167,0
Чистий прибуток (збиток)	90613,2	68858,5	71002,6	93255,4	81618,5	90,1
Рівень рентабельності діяльності, %	24,74	15,97	13,72	16,12	13,61	-11,13 в.п.

В Україні за останні п'ять років чистий прибуток аграрних підприємств зменшився на 9,9% в 2020 р. відносно 2016 р., що пов'язано з прискореними темпами зростання витрат виробництва (на 63,7%) відносно чистого доходу (на 49,1%). Ці показники вплинули на зниження показника ефективності діяльності підприємств – рівня рентабельності на 11,13 відсоткових пункти. При цьому слід зазначити і позитивне явище, те що за ці роки показники рентабельності були позитивними в загальній сукупності підприємств. Розглядаючи більш детально фінансові результати діяльності, всю

сукупність аграрних підприємств на ті, що отримали прибуток і тих, що отримали збиток. За останні роки підприємства, які отримали збитки зростають. Так, в 2019 р. частка збиткових підприємств зросла на 3,3 в.п. (з 13,2% до 16,5), відповідно зменшилася частка прибуткових.

Графічне відображення динаміки рівня рентабельності діяльності аграрних підприємств простежимо на рис. 1.8.

Джерело:[20]

Рис. 1.8. Динаміка і структура аграрних підприємств України в залежності від виду фінансового результату

Як видно за останнє десятиліття показники рентабельності виробництва аграрних підприємств є низькими. Максимального рівня рентабельності підприємства досягли в 2015 р., в послідуючі роки його розмір знижувався (крім 2019 р. де відбулося зростання). Отже, оцінюючи реальний стан ефективності виробництва в аграрних підприємствах підведемо наступні узагальнення, що в них ресурсний потенціал використовується з низькою ефективністю, проте в цілому потенціал сільського господарства в країні є високим для підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок використання агроінновацій, автоматизації та роботизації виробництва, дотримання новітніх агротехнічних заходів та екологічних вимог. Виходячи з висвітлених

проблем розвитку аграрних підприємств, доцільно було б посилювати (оптимізувати) ці напрямки у відповідності до умов сформованого середовища підприємства. Комплексна послідовність дій аграрних підприємств забезпечить посилення їх конкурентних переваг на внутрішніх і зовнішніх ринках, мінімізацію впливу можливих загроз, підтримку процесів підвищення рівня ефективності функціонування та конкурентоспроможності підприємства. Визначені моменти відображають ситуацію щодо погіршення результативних показників економічної ефективності виробництва аграрних підприємств, на які вплинули як фактори зовнішні так і внутрішні.

До зовнішніх можна віднести зміни у законодавчій базі, низького рівня інвестиційної привабливості галузі та посилення конкуренції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції; природно-кліматичні чинники.

До внутрішніх чинників: раціоналізації виробничих і збутових процесів, пошуку та підбору кадрів, активізація процесів кооперації та інтеграції аграрних підприємств, диверсифікація діяльності аграрного підприємства; каналів і ринків збуту сільськогосподарської продукції; використання у підприємницькій діяльності науково-обґрунтованих і ресурсощадних технологій виробництва сільськогосподарської продукції; дотримання засад раціонального природокористування у процесі виробництва; стратегічно-тактичне управління економічною безпекою тощо.

Підвищити ефективність аграрного виробництва в підприємствах можливо з урахування таких моментів:

- забезпечити виробництво високої якості та розширення асортименту конкурентоспроможної продукції;
- проводити державну політику з урахуванням особливостей сільськогосподарської галузі країни, її можливостей та посилення конкурентоспроможності продукції галузі на зовнішніх ринках;
- сприяти оновленню виробничого капіталу в аграрних підприємствах на основі широкого впровадження у виробництво досягнень науки і техніки,

особливо у підприємствах переробки сільськогосподарської продукції;

- відтворення і охорона природних ресурсів (земельних, водних);
- розвиток міжнародного співробітництва з питань науково-технічних розробок, зовнішньоекономічних зав'язків у галузі;
- гармонізація законодавства України щодо якості продукції з нормами Європейського Союзу та світовими стандартами;
- сприяння розвитку агропромислового виробництва і переробки з метою збільшення зайнятості населення, зростання доходної частини бюджету та забезпечення країни в продуктах харчування.

Висновки до розділу I.

Категорія ефективності є базовою категорією при дослідженні будь-якої складової, ресурсів, виробництва і в цілому діяльності підприємства. Дослідження даної категорії в різні часові періоди характеризують її в таких напрямках. В умовах, коли ринок є стабільним, відсутні його динамічні зміни і коливання дану економічну категорію досліджували лише як фінансовий результат. Стосовно сучасного підходу до розгляду даної категорії, враховуючи кризові явища в економіці, виклики з якими постійно зустрічається бізнес розширення факторів, які враховують при її визначенні це знання, інформація, інновації, мотивація і кваліфікація працівників, якість тощо. Дана категорія характеризує результативність діяльності підприємства і водночас є метою діяльності підприємницького суб'єкта, що передбачає отримання позитивного ефекту як результат раціонального використання факторів виробництва в умовах динамічного ринкового середовища та невизначеності. Аналіз досліджень наукових здобутків вітчизняних авторів дозволив виокремити такі підходи до визначення поняття ефективності діяльності як економічний та категоріальний. Аналіз економічного стану аграрного підприємства слід проводити акцентуючі увагу на трактуваннях економічного підходу.

Проводячи аналіз і прогнозування ефективності операційної діяльності наприклад, на рівні галузі, достатньо одного показника рентабельності реалізованої продукції. Всі інші можуть бути розраховані на його основі і наявних стійких статистичних залежностей. При прогнозуванні і проведенні аналізу в якості індикативного доцільно використати показник рентабельності власного капіталу за чистим прибутком, рентабельності виробничого капіталу (за чистим прибутком) тощо. З метою прогнозування рентабельності активів за чистим прибутком можуть застосовуватися стійкі взаємозв'язки даного показника з коефіцієнтом обороту оборотних засобів, а також до індексу інвестицій до минулого року.

В Україні за останнє десятиліття показники рентабельності виробництва аграрних підприємств є низькими. Основним фактором, що зумовило дану ситуацію є низька ефективність використання ресурсного потенціалу, проте в цілому потенціал сільського господарства в країні є високим для підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок використання агроінновацій, автоматизації та роботизації виробництва, дотримання новітніх агротехнічних заходів та екологічних вимог. Виходячи з висвітлених проблем розвитку аграрних підприємств, доцільно було б посилювати (оптимізувати) ці напрямки у відповідності до умов сформованого середовища підприємства. Комплексна послідовність дій аграрних підприємств забезпечить посилення їх конкурентних переваг на внутрішніх і зовнішніх ринках, мінімізацію впливу можливих загроз, підтримку процесів підвищення рівня ефективності функціонування та конкурентоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно–економічна характеристика діяльності підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» знаходиться в с. Широке Солонянського району Дніпропетровської області. Відстань до райцентру 12 кілометрів, відстань до міста Дніпро 70 кілометрів, сполучення – автомобільне, залізнична станція с. Привільне – 30 кілометрів. СТОВ «Вікторія» було засноване 29 грудня 1998 року .

Товариство здійснює свою виробничо-господарську діяльність на принципах госпрозрахунку та самофінансування, має свій самостійний баланс, поточний рахунок. В своїй діяльності воно керується господарським кодексом, законодавчою базою щодо організації, створення і функціонування підприємства, статутом СТОВ «Вікторія» Солонянського району, наказами, розпорядженнями та іншими нормативними актами.

Місія господарства визначається його основними завданнями:

1. здійснення процесів виробництва сільськогосподарської продукції;
2. збут сільськогосподарської продукції за умов наявних сертифікатів якості;
3. проведення збутової діяльності за угодами щодо реалізації продукції;
4. укладання договорів з постачальниками сировини і матеріалів та покупцями сільськогосподарської продукції;
5. здійснення оперативної діяльності з матеріально-технічного забезпечення підприємства та його підрозділів та контроль за їх витрачанням та зберіганням;
6. впровадження у господарську практику заходів інтенсифікації: модернізація технологій, робототехніки і передового досвіду щодо

організації управління, удосконалення складського господарства, операцій по розрахунках з постачальниками та підрядниками;

7. проведення заходів щодо забезпечення охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії;

Для Солонянського району Дніпропетровської області характерний дуже теплий, посушливий клімат. Цей регіон відрізняється найбільшим атмосферним зволоженням. Річна сума опадів складає 439 – 460 мм, середньорічна температура повітря $+8,3 - +9^{\circ}\text{C}$. Тривалість періоду з температурами вище 10°C – 175 днів, сума температур в цей період складає $3100 - 3200^{\circ}\text{C}$, кількість опадів близько 260 мм. Восени перші заморозки починаються 9 – 12 жовтня, весняні закінчуються 18 – 24 квітня. Стійкого снігового покриття не буває в 50% зим.

В ґрунтовому покритті району переважають чорноземи південні та чорноземи звичайні, що переходять до південних. Ці ґрунти займають 214,9 тис. га., або 9,4% площі сільськогосподарських угідь області. Загальна потужність гумусових горизонтів складає 60 – 75 см, механічний склад ґрунтів переважно важко суглинистий та легко суглинистий. Гумусовість ґрунтів невисока (3 – 4% гумусу в орному шарі), у зв'язку з чим на відміну від чорноземів звичайних малогумусових вони характеризуються більш слабкою структурністю та меншою водостійкістю, а також більш низькою ємністю поглинання. Вміст рухомих форм азоту та фосфору нижчий, чим в чорноземі південного району, а калію, навпаки, вище. Природно-кліматичні умови району сприяють інтенсивності ведення сільськогосподарського виробництва, вирощуванню різноманітних сільськогосподарських культур та дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно.

Організаційна структура підприємства СТОВ «Вікторія» є лінійно-функціональною, яка поєднує у собі складові - лінійну та функціональну структури, які вміщують в собі як переваги так і недоліки (рис. 2.1). Керівнику в розробці та затвердженні різних планів, прогнозів, розпоряджень допомагають спеціалісти, які виконують свої функціональні обов'язки у

відповідності до окремих управлінських функціях. Прийняті управлінські рішення на функціональному рівні, передають їх управлінцям нижчого рівня, завдання яких є фінансова, матеріальна, планова, технічна підготовка поставленого перед ними завдань.

Рис. 2.1 Недоліки і переваги лінійно-функціональної структури СТОВ «Вікторія»

В підприємстві є три функціональні служби: бухгалтерія, агрономічний, інженерний. Структура управління СТОВ «Вікторія» Солонянського району відображена в додатку А.

Характеристика діяльності СТОВ «Вікторія» проводиться за показниками забезпечення підприємства економічними ресурсами – земельними, трудовими та виробничим капіталом і як вони в сукупності

впливають на кінцеві результати виробництва. Склад і структура сільськогосподарських угідь буде залежати від особливостей природно-кліматичних району і політики щодо планів розвитку підприємства. Забезпеченість підприємства земельними ресурсами визначає економіку підприємства і його потенційний рівень конкурентоспроможності. Стан та структура земельних угідь СТОВ «Вікторія» визначимо і проаналізуємо в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Стан і структура земельних площ, землезабезпеченість

Показники	2018		2019		2020		2020 до 2018 %
	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	1936	100,0	1936	100,0	1947	100,0	100,6
в т.ч. сільськогосподарські угіддя	1936	100,0	1936	100,0	1947	100,0	100,6
із них: рілля	1936	100,0	1936	100,0	1947	100,0	100,6
Площа посівів	1713	-	1846	-	1915	-	111,8
Коефіцієнт с.-г. освоєння землі	1,0	-	1,0	-	1,0	-	100,0
Коефіцієнт розораності землі	1,0	-	1,0	-	1,0	-	100,0
Питома вага посівів в ріллі	0,88	-	0,95	-	0,98	-	111,36
Кількість працівників, чол.	40	-	42	-	44	-	110,0
Землезабезпеченість: сільськогосподарськими угіддями	48,4	-	46,1	-	44,3	-	91,5
ріллею	48,4	-	46,1	-	44,3	-	91,5

Аналіз табл. 2.1 показує, що підприємство використовує земельні площі для вирощування рослинницької сільськогосподарської продукції, так як весь земельний масив є площі сільськогосподарських угідь і ріллею. Ця обставина визначила і показники забезпеченості цими площами працівників, які і по сільськогосподарським угіддям і по ріллі збігаються щорічно. З 2018 по 2020 р. площа ріллі зросла на 0,6%. Посівна площа зросла на 11,8 %, що пов'язано зі зменшенням площі чорних парів в підприємстві.

Коефіцієнти сільськогосподарського освоєння і розораності землі дорівнюють 1 за весь період досліджень, змін в них не відбулося. Питома вага посівів в ріллі зростає з 0,88 до 0,98.

Враховуючи наявні земельні маси в підприємстві можна визначити розмір надходжень від реалізації продукції (робіт та послуг), яка визначає спеціалізацію господарства. Остання є «ефективною формою організації сільського господарства, яка дає можливість зосередити виробництво певних видів продукції на окремих територіях і підприємствах і одержати завдяки цьому кращих результатів господарської діяльності» [1]. В табл. 2.2 проведений аналіз динаміки товарної продукції підприємства.

Таблиця 2.2

Структура товарної продукції (в середньому за 3 роки)

Види продукції, галузі	2018		2020		В середньому за 3 роки		2020 до 2018, %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Озима пшениця	9074,08	35,8	11988,53	31,6	10464,76	33,27	132,12
Ячмінь озимий	2483,97	9,8	3604,15	9,5	3013,3	9,58	145,10
Соняшник	13788,55	54,4	22345,72	58,9	17975,99	57,15	162,06
Разом	25346,60	100	37938,40	100	31454,05	100	149,68

Аграрне підприємство спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва. Економічний розвиток за 2018-2020 рр. формується вирощуванням зернових культур і соняшника. Ці ж культури є основним джерелом надходження виручки в підприємстві. Так, в структурі надходжень в середньому за три роки соняшник займає лідируючі позиції, його частка становить 57,15%, інші надходження розділилися наступним чином – на частку озимої пшениці – 33,27% і 9,58% займає – ячмінь озимий. В підприємстві простежуються щорічне зростання надходжень від соняшника, що зумовлено зростанням посівних площ під цю культуру і цінова ситуація на аграрному ринку. Ціни на соняшник є високими і це є стійкою тенденцією.

В динаміці найбільше зростання надходжень також спостерігаємо за даною культурою в 2020 р. відносно 2018 р. виручка від реалізації соняшника зросла на 62,06%. В цілому виручка зросла на 49,68% за рахунок зміни в посівних площах підприємствах, а саме зростання площ під соняшником, що й вплинуло на показники надходжень від реалізації продукції в бік зростання.

Скористаємося для розрахунку спеціалізації виробництва в підприємстві показником зосередження товарного виробництва, який з урахуванням виручки дозволяє зробити висновки про дану категорію. Проведемо розрахунки коефіцієнта використавши формулу 2.1:

$$K_3 = \frac{100}{\sum_{s=1}^n P_{B_i} (2N_i - 1)}, \quad (2.1)$$

де P_{B_i} — питома вага i -ї галузі в структурі товарної продукції, %;

N_i — порядковий номер i -ї галузі в ранжированому ряду, побудованому за спадаючою ознакою» [андрійчук].

$$K_3 = 100 / (57,15 * (2 * 1 - 1) + 42,85 * (2 * 2 - 1)) = 100 / 185,7 = 0,54$$

Напрямок спеціалізації в підприємстві – олійно-зерновий. Рівень спеціалізації - високий, про це свідчить значення коефіцієнт зосередження товарного виробництва в межах інтервалі 0,51—0,60.

Ресурсна складова виробництва оцінюється за ефективністю використання працівників підприємства, їх професійні здібності, освіта, кваліфікація, майстерність, креативність реалізуються у виконанні ними своїх прямих функціональних обов'язків. При цьому важливо враховувати й час, який вони витрачають на реалізацію свого потенціалу – фізичного чи розумового в виробничій і збутовій діяльності, управлінні підприємством тощо. Простежити використання персоналу в аграрному підприємстві з урахуванням особливостей праці в сільському господарстві зможемо провівши розрахунки в табл. 2.3.

Чисельність працівників в аграрному підприємстві зросла на 10%, що вплинуло на зростання фактично відпрацьовано часу на 13,86% в 2020 р. відносно 2018 р. Позитивною тенденцією щодо раціонального використання

трудового потенціалу є зростання трудової активності працівника на 3,5% і наближення цього значення до нормативного.

Таблиця 2.3

Використання персоналу в аграрному підприємстві

Показники	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Середньорічна чисельність працівників, чол	40	42	44	110,0
Ними відпрацьовано – всього, тис. люд.-год.	73,0	76,4	83,12	113,86
Відпрацьовано одним середньорічним працівником, люд.-год.	1825,0	1819,0	1889,1	103,5
Річний запас робочого часу, тис. люд.-год.	77,0	80,85	84,7	110,0
Коефіцієнт використання робочого часу	0,95	0,94	0,98	103,2
Трудозабезпеченість	2	2	2	100,0

Підтвердженням цієї позитивної тенденції є зростання коефіцієнту використання часу і наближення його до одиниці, що свідчить про його оптимальне значення. Можна вести мову, що керівництво підприємства ефективно проводить політику щодо формування кадрового складу підприємства та його використання в господарській практиці.

Забезпеченість підприємства трудовими ресурсами не змінилася і складає 2 осіб на 100 га, що свідчить про діапазон зростання забезпечення господарствами в засобах механізації.

Рівень забезпечення підприємствами засобами механізації і автоматизації виробництва є надійним джерелом зниження трудомісткості виробництва і зростання продуктивності праці. Ці активи в господарстві представлені основні капіталом, ефективно і постійне використання яких неможливо досягти без урахування й величини оборотного капіталу. Категорія оборотного і основного капіталу формують на підприємстві виробничий капітал та представлені різними за своїми економічними, фізичними та часовими характеристиками активами.

«Основний капітал — це грошовий вираз знарядь праці. Вони беруть участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натурально-речову форму» [1]. «Оборотні засоби – це грошовий вираз предметів праці, що знаходяться на стадії виробничих запасів і незавершеного виробництва, які беруть участь лише в одному циклі виробництва і повністю переносять свою вартість на створюваний продукт» [1].

Використання виробничого капіталу в господарстві, його загальний розмір та ефективність розглянемо в табл. 2.4

Таблиця 2.4

Ефективність використання виробничого капіталу

Показники	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Вартість основного капіталу, тис. грн.	19365,5	20456,3	21011,3	108,50
Вартість оборотних засобів сфери виробництва, тис. грн.	11456,8	12356,8	13254,9	115,69
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	25346,60	31077,15	37938,40	149,68
Капіталооснащеність, тис. грн.	1000,28	1056,63	1079,16	107,89
Капіталоозброєність, тис. грн.	484,14	487,05	477,53	98,63
Продуктивність основного капіталу, грн.	1,31	1,52	1,81	138,17
Капіталомісткість, грн.	0,76	0,66	0,55	72,7
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	2,21	2,51	2,86	129,51
Тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів	165	145	128	77,58
Матеріаловіддача, грн.	1,54	1,79	2,08	135,06
Матеріаломісткість, грн.	0,65	0,56	0,48	73,85
Припадає оборотних засобів на 100 грн. основних засобів, грн.	59,16	60,41	63,08	106,63
Норма прибутку, %	9,77	2,25	2,27	-7,5

Виробничий капітал аграрного підприємства складається із основних і оборотних засобів, розмір яких зростає на 8,5% і 15,69% відповідно з 2018 р. по 2020 р., однак розмір ще не є показником ефективності. Так, забезпеченість капіталом зросла у відповідності до площ сільськогосподарських угідь на 7,89%, в розрахунку на одного робітника –

знизилась на 1,37%. Ефективність використання основного капіталу підприємства зросла на 38,17%, що є позитивною тенденцією і свідчить про поліпшення управління цими активами. Капіталомісткість відповідно знизилася.

Позитивною є і ситуація стосовно використання на підприємстві оборотного капіталу. Коефіцієнт обороту оборотного капіталу зріс на 29,51%, що свідчить про прискорення їх обороту, і відповідно до цього зменшилася тривалість одного обороту оборотного капіталу на 37 днів в 2020 р. відносно 2018 р. Матеріаловіддача зросла на 35,06%, матеріаломісткість зменшилася на 26,15%, що також підтверджує ефективність використання оборотного капіталу. Зростає частка оборотних активів, які приходиться на 100 грн. основних 6,63%. Рентабельність активів знизилася на 7,5 в.п.. В 2020 р. кожна гривня використаних основного і оборотного капіталу забезпечила отримання на підприємстві 0,02 грн. прибутку.

Кінцевими результативними показниками використання всіх ресурсів підприємства є вартісні показники: валова й товарна продукція, прибуток. Саме їх аналіз розкриває основні показники фінансової діяльності підприємства. Визначимо основні показники виробничо-фінансової діяльності аграрного підприємства за 2018-2020 рр. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Основні показники виробничо-фінансової діяльності підприємства

Показники	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Отримано на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.:				
валової продукції	938,26	998,02	1130,69	120,51
товарної продукції	1309,23	1605,22	1948,56	148,83
прибутку	155,49	38,27	39,9	25,66
Отримано товарної продукції, грн., на:				
100 грн. основних засобів	130,89	151,92	180,56	137,95
1 грн. виробничих витрат	1,13	1,02	1,02	90,35
одного середньорічного робітника, тис. грн.	633,67	739,93	862,24	136,07
на 1 люд.-год.	347,21	406,77	456,43	131,46
Рівень рентабельності, %	13,48	2,44	2,09	-11,39

Рентабельність продажу,%	11,88	2,38	2,05	-9,83
--------------------------	-------	------	------	-------

Ефективність використання земельних площ на підприємстві зросли в розрахунку отриманої валової і товарної продукції відповідно на 20,51% і 48,83%, а от за показником отриманого прибутку знизилася на 74,34%. Продуктивність праці в розрахунку на одного робітника зросла на 36,07%, а на одну люд.-год. – на 31,46%. Ці ресурси показують позитивну тенденцію до зростання.

Стосовно окупності витрат вона знизилась на 9,65%, що й підтверджується зниженням рівня рентабельності на 11,39 в.п. і рентабельність продажу – на 9,83 в.п. В 2020 р. показники рівня рентабельності і рентабельність продажу є дуже низькими 2,09% і 2,05% відповідно, що свідчить про погіршення фінансових показників діяльності і ефективності виробництва.

2.2. Аналіз і оцінка основних показників ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства

Проводячи оцінку ефективності підприємницької діяльності аграрного підприємства слід враховувати, на скільки прибутково можливо застосовувати у процес виробництва економічні ресурси та спроможне мобілізувати їх в стратегічній перспективі для забезпечення постійного кругообігу процесу виробництва, тому проблема вивчення ресурсного потенціалу є досить актуальною. Забезпечення конкурентних переваг та підвищення ефективності підприємницької діяльності підприємства потребує оптимального вибору стратегії з урахуванням наявного ресурсного потенціалу у виробничій і збутових сферах.

«Результативність діяльності будь-якого підприємства значною мірою залежить від того, наскільки ефективно використовуються наявні в його

розпорядженні ресурси, сукупність яких утворює ресурсний потенціал. Неефективне управління та використання ресурсів призводить до зниження конкурентоспроможності підприємства загалом» [32].

В аграрному підприємстві одним із головних ресурсів, який використовується в сільському господарстві є земельний капітал. Від результативності його використання залежать результативні показники діяльності підприємства в цілому (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники ефективності використання земельних ресурсів

Показники	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Урожайність сільськогосподарських культур, ц/га				
озима пшениця	44,2	36,9	37,7	85,3
ячмінь озимий	36,9	34,5	35,7	96,7
соняшник	20,4	20,8	22,5	110,3
Вироблено валової продукції				
- на одну особу, тис. грн.	454,12	460,04	500,33	110,18
- на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	938,26	998,02	1130,69	120,51
Вартісні - на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.				
товарної продукції	1309,23	1605,22	1948,56	148,83
прибутку	155,49	38,27	39,9	25,66

В аграрному підприємстві урожайність зросла лише соняшника на 10,3%, урожайність озимої пшениці і ячменю знизилася на 14,7% і 3,3% відповідно, що свідчить про підвищену увагу в підприємстві до вирощування технічних культур.

Вироблена валова продукція зросла в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь на 20,51%, як і товарної продукції – на 48,83%. Прибуток зменшився з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь 74,34%.

Підприємство в повному обсязі використовує свій виробничий капітал забезпечує створення в оптимальному обсязі продукції та відтворює

постійний процес виробництва від моменту створення підприємства до його ліквідації. Це твердження дає можливість проводити оцінку ефективності використання цієї сукупності ресурсів в підприємстві, так як від цього залежать темпи виробництва сільськогосподарської продукції, в цілому рентабельність аграрного підприємства та його конкурентоспроможність.

Структуру основних засобів підприємства, яка формується в залежності від рівня розвитку його матеріально-технічної бази та спеціалізації господарства розглянемо графічно на рис. 2.1.

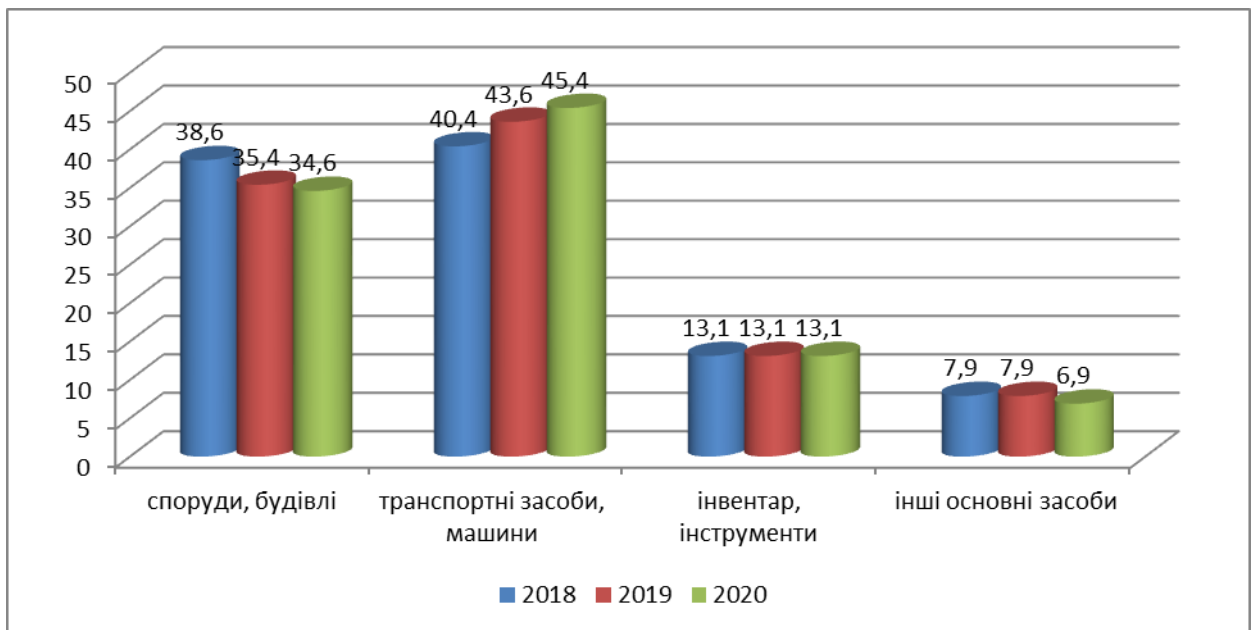

Рис. 2.2 Структура основних засобів аграрного підприємства

Як бачимо з рис. 2.2 в аграрному підприємстві частка активної частки основного капіталу за період дослідження складає від 55,6% до 62,3%, що є позитивною тенденцією і свідчить про зменшення частки пасивної частини активів в загальній вартості. Дана тенденція свідчить про позитивну динаміку використання основного капіталу на підприємстві. Найбільша питома вага в структурі належить транспортним засобам і машин від 40,4% до 45,4%.

Поглиблено проаналізуємо ефективності використання матеріальних ресурсів в табл. 2.7 за допомогою системи показників використання цих ресурсів на аграрному підприємстві.

У відповідності до визначених показників в табл. 2.7 можемо простежити, що коефіцієнт забезпечення матеріальними ресурсами не змінився і дорівнює майже одиниці. Позитивною тенденцією в підприємницькій діяльності підприємства є зростання показника оновлення основних засобів на 7,3%, що свідчить про оновлення і модернізацію основних засобів.

Таблиця 2.7

Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів

Показник	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Знос основних засобів, тис. грн.	4647,72	4704,95	4622,49	99,46
Продуктивність основного капіталу	1,31	1,52	1,81	138,17
Рентабельність виробничого капіталу	9,77	2,25	2,27	-7,5
Коефіцієнт забезпечення матеріальними ресурсами	0,97	0,96	0,97	100,0
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,96	1,06	1,03	107,3
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,24	0,23	0,22	91,67
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,76	0,77	0,78	102,63

Продуктивність основного капіталу зросла на 38,17%, цей показник свідчить про ефективне використання основного капіталу і на 1 грн основного капіталу в 2020 р. в підприємстві було отримано 1,81 грн. виручки від реалізації сільськогосподарської продукції. Однак, рентабельність виробничого капіталу знизилася на 7,5 в.п. і свідчить про зниження ефективності використання його на підприємстві.

Капітал підприємства має не лише матеріально-речову основу, значну увагу і значимість на аграрному підприємстві приділяють фінансовим ресурсам. Проведемо аналіз їх в підприємстві в табл. 2.8.

За показниками ефективності використання фінансових ресурсів можна простежити зростання всіх результативних показників. Максимальне зростання можна простежити по коефіцієнту абсолютної ліквідності, який зріс за період 2018-2020 рр. на 31,25.

Таблиця 2.8

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів

Показник	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	2,6	2,8	2,8	107,7
Коефіцієнт фінансової залежності	0,021	0,019	0,023	109,5
Коефіцієнт забезпечення оборотних коштів власними оборотними коштами	0,85	0,62	0,91	107,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,64	0,66	0,84	131,25

Позитивним є також ситуація з показником - коефіцієнтом забезпечення оборотних коштів власними оборотними коштами, який зріс на 7,1% і наближається до одиниці. Дана ситуація свідчить про те, що підприємство майже повністю покриває оборотні кошти за рахунок власних джерел.

Використання земельних ресурсів, основних засобів та оборотних засобів здійснюється на аграрному підприємстві працівниками, які виконують різні функціональні ролі – від робітників до керівників підприємства. Від рівня забезпеченості персоналом підприємства, його кваліфікацію, рівня професіоналізму, досвіду, освіти залежить на якому рівні будуть використовувати всі інші види наявних ресурсів. В табл. 2.9 розглянемо основні показники ефективності використання трудових ресурсів.

В аграрному підприємстві за 2018-2020 рр. кількість працівників зросла на 10%. За даний період звільнених працівників не було, спостерігається зростання обороту найманих робітників. Суттєвої плинності кадрів в підприємстві не спостерігається, лише зростання їх кількості. При цьому результативні показники використання праці робітників зростає як в розрахунку на одного середньорічного працівника так і на 1 люд.-год. на 36,07% і 31,46% відповідно.

Таблиця 2.9

Оцінка ефективності використання трудових ресурсів

Показник	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Коефіцієнт обороту найманих працівників	-	0,05	0,048	-
Коефіцієнт загального обороту працівників	-	0,05	0,048	-
Продуктивність праці, тис. грн.:				
- на одного працівника	633,67	739,93	862,24	136,07
- на 1 люд.-год.	347,21	406,77	456,43	131,46

Показники продуктивності праці в розрахунку на одного середньорічного працівника в СТОВ «Вікторія» за своїми результативними показниками наближаються до середнього рівня по Україні, який в 2019 р. склав 928,6 тис. грн. Продуктивність праці на 1 люд.-год. є високою і в 2020 р. складає 456,43 грн.

Оцінка ефективності використання інформаційних ресурсів пов'язана з аналізом і оцінкою технічного забезпечення інформаційними системами підприємства, яка є доволі високою на підприємстві. Охоплюють ці системи взаємодію підприємства з зовнішніми користувачами (податковими органами, банківською системою, каналами взаємодії з покупцями і замовниками, соціальні мережі тощо). Ефективне використання програмного забезпечення наявного в підприємстві можливе за наявності відповідного рівня кадрового забезпечення та підвищення рівня їх кваліфікації у галузі

інформаційних систем за допомогою проведення онлайн-курсів та курсів підвищення кваліфікації з інформаційної грамотності та професійності працівників.

З метою сприяють створенню сприятливого інноваційного клімату в аграрному підприємстві важливим ресурсом виступає інноваційний ресурс, що також впливає на адаптацію підприємницького суб'єкта до нововведень; впливає на прийняття управлінських рішень, спрямованих на стимулювання інноваційної активності та навчання й самоосвіта персоналу підприємства з метою підвищення рівня професійної підготовки.

Отже, використання земельних ресурсів, персоналу та його підприємницького ресурсу, виробничого капіталу, інформаційних ресурсів направлено на отримання високих результативних показників діяльності підприємства, а особливо прибутку і рівня рентабельності.

Враховуючи, що СТОВ «Вікторія» спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва, то основним ресурсом є земля, тому визначимо які динамічні зміни є в показнику використання земельних ресурсів – масі прибутку від рівня забезпеченості аграрного підприємства працею та капіталом. На показник ефективності використання земельних угідь впливають такі фактори як: сформовані природно-кліматичні умови, диференціація родючості сільськогосподарських угідь, якими користуються на підприємстві, забезпеченість виробничим капіталом, трудовими ресурсами та рівнем ефективності їх використання і т.д.

Проведемо аналіз взаємозалежностей використання виробничого капіталу і праці на масу прибутку за допомогою кореляційного аналізу, в процесі якого виокремлюються зв'язки, які є як правило ймовірними. Цей аналіз застосовується з метою встановлення зав'язків у масових явищах, які формуються під впливом великої кількості чинників.

Використавши рівняння множинної кореляції виявимо вплив продуктивності праці і рентабельності виробничого капіталу СТОВ «Вікторія» на величину маси прибутку. Для цього використаємо рівняння:

$$Y_{x_1x_2}=a_0+a_1x_1+a_2x_2,$$

де Y - маса прибутку, тис. грн.; x_1 - продуктивність праці, тис. грн.; x_2 - рентабельності виробничого капіталу, %.

Розрахуємо коефіцієнт кореляції для кожної можливої пари змінних, використавши дані додатку Б. Коефіцієнт кореляції між парою ознакою «продуктивністю праці- рентабельності виробничого капіталу» характеризується сильним прямим взаємозв'язком між ними (0,62). Коефіцієнт кореляції між парою ознакою «маса прибутку – рентабельності виробничого капіталу» характеризується також тісним зв'язком між ними (0,78). Отже, на масу прибутку впливає ряд факторів, зокрема природно-кліматичні умови, що зумовлює сезонність виробництва, й економічні – забезпеченість трудовими ресурсами, виробничим капіталом, інвестиційними ресурсами, агроінновацій тощо. В господарстві оцінка ресурсного потенціалу господарства показала, що використання всіх його складових здійснюється ефективно. Земельні ресурси, виробничий капітал, праця персоналу знаходяться в позитивній динаміці розвитку, в частині розміру самих показників оцінки ефективності використання кожного з них.

Узагальнимо економічну ефективності використання ресурсів та капіталу підприємства на рис. 2.3.

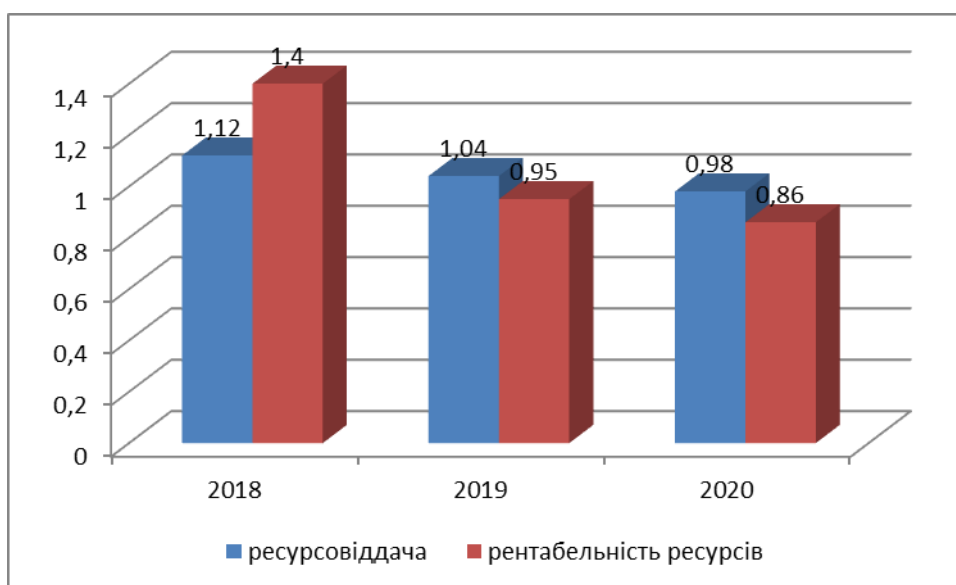

Рис. 2.3 Динаміка економічної ефективності використання ресурсів СТОВ «Вікторія»

В СТОВ «Вікторія» за 2018-2020 рр. економічної ефективності використання ресурсів мала позитивне значення, стосовно рівня цих показників то вони є низькими, але при цьому позитивними. Це свідчить, що для підприємства є можливості до зростання ефективності використання ресурсного потенціалу на перспективу.

2.3. Оцінка ефективності діяльності аграрного підприємства

В СТОВ «Вікторія» підприємницька діяльність в аграрній сфері пов'язана з виробництвом продукції рослинництва. Наявний ресурсний потенціал використовується в цій галузі і відповідно всі фінансові результати – прибуток чи збиток в підприємстві забезпечує ця галузь сільського господарства. Відповідно розпочнемо оцінку важливого показника, який впливає на ефективність, з аналізу собівартості виробництва готової продукції, так як сільськогосподарське виробництво розглядається як перетворення собівартості в результати і відповідно ця категорія впливає на визначення фінансового результату. Відповідно до НП(С)БО 16 витрати визначаються «або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені» [23].

Оцінимо динаміку і структуру собівартості продукції аграрного підприємства за 2018-2020 рр. в табл. 2.10.

В структурі собівартості продукції рослинництва, так як вона формує економіку підприємства найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати за 2018-2020 рр. майже 70% щорічно. З них частка насіння складає

четверту частину розміру цих витрат. Частка витрат на оплату праці найманих працівників в підприємстві є низькою і разом з витратами на соціальні заходи складає 14%, що слабким стимулом і мотивацією їх до продуктивної роботи.

Таблиця 2.10

Структура собівартості продукції підприємства

Витрати	2018		2019		2020		2020 до 2018 %
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	
Собівартість - всього	22336,3	100,0	30336,3	100,0	37161,5	100	166,37
В т.ч.							
- матеріальні витрати	15836,44	70,9	20841,0	68,7	25901,6	69,7	163,6
з них: насіння	6012,5	26,9	8160,5	26,9	10368,1	27,9	172,4
добрива	3856,9	17,3	5248,2	17,3	6428,9	16,7	166,7
паливо-мастильні матеріали	4652,7	20,8	6310,0	20,8	7246,5	19,5	155,7
решта матеріальних витрат	1314,34	5,9	1122,3	3,7	1858,1	5,0	141,4
- витрати на оплату праці	2367,65	10,6	3276,3	10,8	4013,44	10,8	169,5
- відрахування на соціальні заходи	520,88	2,3	720,8	2,3	854,7	2,3	164,1
- амортизація	1518,87	6,8	2062,9	6,8	2601,3	7,0	171,3
- інші витрати	2099,61	9,4	3458,3	11,4	3790,5	10,2	180,5

Витрати на відновлення основного капіталу за весь період дослідження перебували в межах 7% і формують ними амортизаційні фонди підприємства. Інші витрати займають в середньому 10% витрат. В цілому за 2018-2020 рр. собівартість виробництва продукції в підприємстві зросла на 66,37%, максимальне зростання складає стаття «інші витрати» - на 80,5%.

На фінансовий результат виробничої діяльності підприємства крім витрат впливає виручка від реалізації продукції, яка формується за рахунок обсягу реалізованої продукції та ціни реалізації продукції. Проаналізуємо

більш детально ефективність виробництва окремих видів продукції рослинництва в аграрному підприємстві в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Ефективність виробництва продукції рослинництва

Показники	2018	2019	2020	2020 в % до 2018
Урожайність озимої пшениці, ц/га	44,2	36,9	37,7	85,3
Виробнича собівартість 1 ц озимої пшениці, грн	4852,3	4958,5	5212,9	107,4
Ціна реалізації 1 ц озимої пшениці, грн	5570,44	5335,3	5484,0	98,4
Рівень рентабельності озимої пшениці, %	14,8	7,6	5,2	-9,6 в.п.
Урожайність соняшнику, ц/га	20,4	20,8	22,5	110,3
Виробнича собівартість 1 ц соняшнику, грн	6670,3	7085,2	7645,9	114,6
Ціна реалізації 1 ц соняшнику, грн	8965,4	8456,7	8677,9	96,8
Рівень рентабельності соняшнику, %	34,4	19,3	13,5	-20,9 в.п.

В СТОВ «Вікторії» виробництво озимої пшениці і соняшнику було рентабельним з 2018 р по 2020 рр., щорічно рівень рентабельності знижується по всіх культурах. Дана обставина пов'язана зі зростанням собівартості їх виробництва і незначним зниженням ціни на них. При виробництві озимої пшениці знизилася і натуральні показники виробництва, урожайність озимої пшениці знизилася на 14,7%.

Проаналізуємо вплив (виручки від реалізації продукції та собівартості) на рівень рентабельності реалізованої продукції в господарстві в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Вплив факторів на рівень рентабельності реалізованої продукції

Вид продукції	Ціна реалізації 1 ц, грн.		Виробнича собівартість 1 ц, грн.		Рівень рентабельності, %			Відхилення(+;-), в.п.		
	2018	2020	2018	2020	2018	2020	умов.	Всього	за рахунок	
									виручки	собівартості
Озима пшениця	5570,4	5484,0	4852,3	5212,9	14,8	5,2	13,0	-9,6	-1,8	-7,8

Соняшник	8965,4	8677,9	6670,3	7645,9	34,4	13,5	30,1	-20,9	-4,3	-16,6
----------	--------	--------	--------	--------	------	------	------	-------	------	-------

В аграрному підприємстві зниження рівня рентабельності озимої пшениці відбулося на 9,6 в.п., за рахунок зміни виручки від реалізації продукції знизилася на 1,8 в.п., а за рахунок зростання собівартості рівень рентабельності знизився на 7,8 в.п. Зниження рівня рентабельності соняшнику відбулося на 20,9 в.п., за рахунок зміни виручки від реалізації продукції знизилася на 4,3 в.п., а за рахунок зростання собівартості рівень рентабельності знизився на 16,6 в.п.

Виробництво окремих видів продукції впливає на економіку підприємства в цілому. Проаналізуємо фінансові результати підприємницької діяльності підприємства в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Динаміка результативних показників діяльності підприємства

Показник	2018	2019	2020	2020 до 2018 %
Виручка від реалізації сільськогосподарської продукції, тис. грн.	25346,6	31077,15	37938,4	149,68
Собівартість– всього, тис. грн.	22336,3	30336,3	37161,5	166,37
Фінансовий результат (прибуток, збиток), тис. грн.	3010,3	740,85	776,9	25,81

З табл. 2.13 видно, що основним результативним показником впродовж 2018-2020 рр. був прибуток, хоча він щорічно знижується. Зниження склало 74,19%. Дана обставина пов'язана з прискореним темпом зростання собівартості продукції (на 66,37%) і менш повільними темпами зростання виручки від реалізації продукції (на 49,68%).

В розділі I було встановлено, що на показники рентабельності (прибутковості) діяльності аграрних підприємств здійснюють вплив різні групи факторів. Використовуючи показники економічної діяльності аграрних підприємств Дніпропетровської області визначимо вплив ряду з них

(окупність витрат, оплата праці та продуктивність праці) на рентабельність діяльності підприємств (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Формування ефективності функціонування аграрних підприємств
Дніпропетровської області залежно від їхніх розмірів, 2020 р.

Показник	Групи підприємств за виручкою від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг				В середньому по сукупності
	1 (до 18,6 млн грн)	2 18,6-22,2)	3 (22,2-25,6)	4 (вище 25,6 млн грн)	
Кількість підприємств, од.	4	3	3	5	15
Частка підприємств з рентабельною діяльністю, %	61,8	74,3	79,5	80,1	75,3
Рівень рентабельності продукції рослинництва, %	9,3	7,6	12,9	19,5	13,5
Припадає на 1 грн витрат виручки від реалізації сільськогосподарської продукції, грн	6,58	10,12	13,8	19,6	10,11
Припадає оплати праці в галузі рослинництва на 1 га ріллі, грн.	491,5	546,7	684,9	711	628,9
Продуктивність праці, тис. грн.	456,8	512,7	689,9	849,7	595,6

Як бачимо з отриманих результатів у 2020 році в досліджуваній вибірці найбільшу частку становили підприємства, виручкою від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг у яких була вище 25,6 млн грн і за іншими результативними показниками діяльності дана група підприємств має найвищі значення. Рівень рентабельності в останній групі підприємств був найвищим із вибірки всіх підприємств Дніпропетровської області. Із збільшенням частки підприємств з рентабельною діяльністю очевидним є зростання показника продуктивності праці та окупності витрат.

Стосовно першого показника то його зростання є точним і доволі вагомим. У підприємствах I групи з розрахунку на 1 працівника було вироблено товарної продукції на суму 456,8 тис. грн, у IV групі – більше на

86%. Це зумовлено тим, що по двох «крайніх» групах маємо значну різницю по темпах зростання результативних показників на підприємство.

В СТОВ «Вікторія» виробництво продукції рослинництва є основним джерелом надходжень на підприємство. Об'єднаємо показники ефективності діяльності господарства для їх системної оцінки в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Економічна ефективність діяльності підприємства

Показник	2018	2019	2020	2020 до 2018,%
Прибуток (збиток) – всього, тис. грн.	3010,3	740,85	776,9	25,81
- на 100 га с.-г. угідь	155,49	38,27	39,9	25,66
- на 1 люд.-год.	41,23	9,70	9,35	22,7
Продуктивність праці, тис. грн/осіб	633,67	739,93	862,24	136,07
Рівень рентабельності реалізованої продукції, %	13,48	2,44	2,09	-11,39
Рентабельність продажу, %	11,88	2,38	2,05	-9,83
Норма прибутку, %	9,77	2,25	2,27	-7,5

Всі результативні показники діяльності підприємства за 2018-2020 рр. знизилися, як натуральні так і відносні показники. Маса прибутку знизилась 74,19%, на 1 люд.-год. – на 87,3%, рентабельність виробництва знизилася на 11,39 в.п., норма прибутку – 7,5 в.п. Така ситуація пов'язана з погіршенням ситуації на аграрному ринку і зростанням цін на сировину і матеріали, що вплинуло на ріст собівартості продукції. Рентабельність продажу знизилась на 9,83 в.п. і є дуже низькою, вона майже відсутня. В 2020 р. її розмір склав 2,05% і цінова конкурентоспроможність майже відсутня.

Так як рентабельність виробництва продукції є основним показником ефективності розрахуємо тенденцію його змін за допомогою рівняння тренду (рис. 2.4).

Здійснивши статистичні розрахунки отримали такі рівняння. Прямолінійного тренду рівняння виглядає наступним чином: $y = -5,695x + 17,393$, що показує про те, що у 2017 році, тобто році, що передує

досліджуваному, вирівняний рівень рентабельності виробництва продукції склав 17,39%, а середній щорічний приріст даного показника дорівнює - 5,695 в.п..

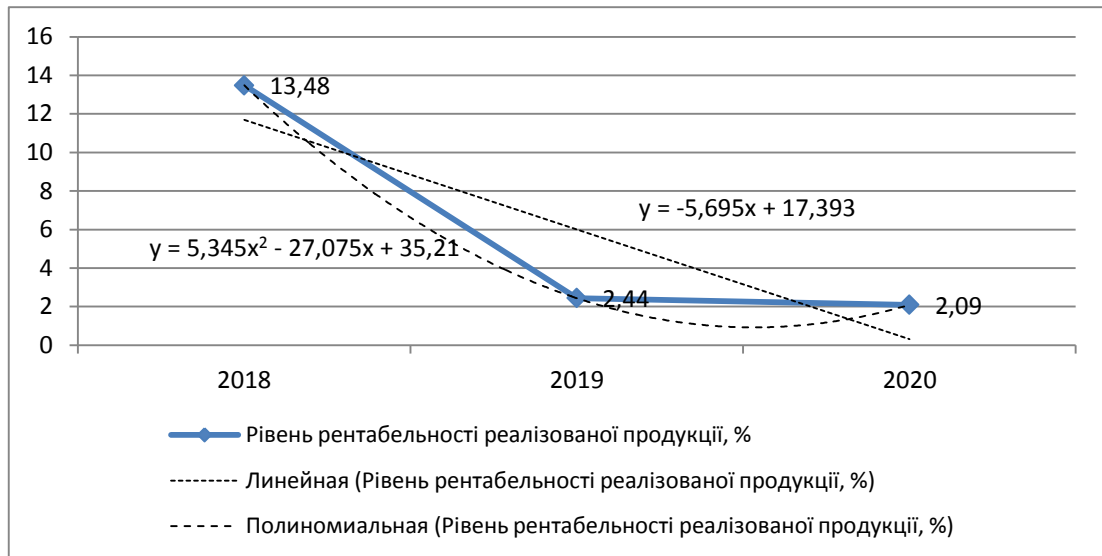

Рис. 2.4 Аналітичне вирівнювання рівня рентабельності реалізованої продукції, %

Параболічного тренду рівняння виглядає наступним чином: $y=5,345x^2 - 27,075x+35,21$. Це означає, що у 2017 році, вирівняний рівень рентабельності виробництва продукції склав 35,21%, початкова швидкість зменшення рентабельності склала 27,05 в.п., а середнє прискорення зміни щорічних розмірів рентабельності склало 5,345 в.п., таким чином для моделювання більш обґрунтованим є рівняння параболічного тренду.

Отже, визначений рівень результативних показників характеризує невисоке його значення і сигналізує про можливість розрахунку резервів і визначення напрямів підвищення ефективності використання наявних ресурсів як фактичних так і потенційних і як результат - підвищення ефективності виробництва.

Висновки до розділу II

В СТОВ «Вікторія» Солонянського району виробництво сільськогосподарської продукції і її реалізація здійснюється з використанням різноманітних економічних ресурсів. Проведений аналіз і їх оцінка показали, що ефективність використання земельних площ на підприємстві зросли в розрахунку отриманої валової і товарної продукції відповідно на 20,51% і 48,83%, а от за показником отриманого прибутку знизилася на 74,34%. Продуктивність праці в розрахунку на одного робітника зросла на 36,07%, а на одну люд.-год. – на 31,46%. Ці ресурси показують позитивну тенденцію до зростання.

Виробничий капітал зростає на 8,5% - основна його частина і 15,69% - оборотна з 2018 р. по 2020 р. Ефективність використання основного капіталу підприємства зросла на 38,17%, що є позитивною тенденцією і свідчить про поліпшення управління цими активами. Позитивною є і ситуація стосовно використання на підприємстві оборотного капіталу. Коефіцієнт обороту оборотного капіталу зріс на 29,51%, що свідчить про прискорення їх обороту, і відповідно до цього зменшилася тривалість одного обороту оборотного капіталу на 37 днів в 2020 р. відносно 2018 р. Матеріаловіддача зросла на 35,06%, матеріаломісткість зменшилася на 26,15%, що також підтверджує ефективність використання оборотного капіталу. Зростає частка оборотних активів, які приходиться на 100 грн. основних 6,63%.

Рентабельність активів знизилася на 7,5 в.п.. В 2020 р. кожна гривня використаних основного і оборотного капіталу забезпечила отримання на підприємстві 0,02 грн. прибутку.

Чисельність працівників в аграрному підприємстві зросла на 10%, що вплинуло на зростання фактично відпрацьовано часу на 13,86% в 2020 р. відносно 2018 р. Позитивною тенденцією щодо раціонального використання трудового потенціалу є зростання трудової активності працівника на 3,5% і наближення цього значення до нормативного. Коефіцієнт кореляції між парою ознакою «продуктивністю праці- рентабельності виробничого капіталу» характеризується сильним прямим взаємозв'язком між ними (0,62).

Коефіцієнт кореляції між парою ознакою «маса прибутку – рентабельності виробничого капіталу» характеризується також тісним зв'язком між ними (0,78). Отже, на масу прибутку впливає ряд факторів, зокрема природно-кліматичні умови, що зумовлює сезонність виробництва, й економічні – забезпеченість трудовими ресурсами, виробничим капіталом, інвестиційними ресурсами, агроінновацій тощо.

В СТОВ «Вікторії» виробництво озимої пшениці і соняшнику було рентабельним з 2018 р по 2020 рр., щорічно рівень рентабельності знижується по всіх культурах. Дана обставина пов'язана зі зростанням собівартості їх виробництва і незначним зниженням ціни на них. При виробництві озимої пшениці знизилася і натуральні показники виробництва, урожайність озимої пшениці знизилася на 14,7%.

Результативним показником діяльності аграрного підприємства впродовж 2018-2020 рр. був прибуток, хоча він щорічно знижується. Зниження склало 74,19%. Дана обставина пов'язана з прискореним темпом зростання собівартості продукції (на 66,37%) і менш повільними темпами зростання виручки від реалізації продукції (на 49,68%). Дана ситуація вплинула на результативні показники діяльності підприємства за 2018-2020 рр., які знизилася, як натуральні так і відносні показники. Маса прибутку знизилась 74,19%, на 1 люд.-год. – на 87,3%, рентабельність виробництва знизилася на 11,39 в.п., норма прибутку – 7,5 в.п. Така ситуація пов'язана з погіршенням ситуації на аграрному ринку і зростанням цін на сировину і матеріали, що вплинуло на ріст собівартості продукції. Рентабельність продажу знизилась на 9,83 в.п. і є дуже низькою, вона майже відсутня. В 2020 р. її розмір склав 2,05% і цінова конкурентоспроможність майже відсутня.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Обґрунтування заходів щодо підвищення обсягів виробництва продукції

Аграрне підприємство, виступаючи повноправним учасником ринку, приймає участь у конкурентній боротьбі. При цьому для перемоги у цій боротьбі кожне підприємство повинно мати певні суттєві переваги, які може їм забезпечити диверсифікація виробництва. Так, завдяки одночасному формуванню і розвитку паралельно діючих декількох напрямків діяльності аграрного підприємства є можливість досягти конкурентних переваг і при цьому більш раціонально використовувати наявні трудові, основні і оборотні активи, інвестиції, земельні і водні ресурси тощо.

З метою ефективного проведення диверсифікації в складі аграрного підприємства виділяють групу напрямків виробничо-комерційної діяльності з чітко визначеною спеціалізацією чи складовими функціонування (підрозділами). Визначені підрозділи аграрного підприємства інтегруються з аналогічними підрозділами інших підприємств-постачальників, конкурентів чи споживачів, таким чином створюючи стратегічні об'єднання.

Вони сприяють не лише отриманню нових конкурентних переваг, розподілу ризику, оптимальному використанню нових ресурсів, а й прискореному просуванню підприємств на нові ринки аграрні ринки і створенню умов додаткового залучення інвестиційних ресурсів. Слід також враховувати, що сформовані перспективні об'єднання можливе не лише при диверсифікації виробничо-комерційної діяльності аграрного підприємства, але й на будь-якому етапі виробничо-комерційного-постачальницького циклу в залежності від прагнення кожного окремого підприємства поєднати виробництво, маркетинг, розробка та планування та інші функції.

Розглядаючи диверсифікацію виробництва основною проблемою, з якою можуть зустрітися будь-які підприємства це визначення ситуації (часу, моменту) коли аграрному підприємству необхідно прийняти управлінське рішення стосовно диверсифікації.

Досліджуючи аграрний ринок цілком вірогідно, що аграрне підприємство, яке має ряд стратегічних конкурентних переваг, воно здійснюючи певний напрямок діяльності може спрямовувати всі залучені і власні ресурси в даний вектор виробництва. В той же час будь-яке аграрне підприємство не може постійно підтримувати ефективним свій бізнес-вектор, не застосовуючи диверсифікацію виробництва.

Диверсифікацію розглядають як нові напрямки діяльності, їх різноманітність, різнобічний розвиток. Позитивні чи негативні наслідки диверсифікації напряму залежать від можливостей управлінського персоналу забезпечувати великий оборот активів, використовуючи можливості трансформації в підприємстві, враховуючи принцип синергізму.

Даний процес в аграрному підприємстві (диверсифікація) є методом підвищення ефективності виробництва в ньому, так як виступає дієвим способом захисту від ризику. Якщо виробництво основної сільськогосподарської продукції з ряду причин (внутрішніх і зовнішніх) може знизити ефективність, рентабельність та втратити конкурентні переваги, аграрні підприємства можуть уникнути більших втрат за умов переорієнтації виробництва шляхом випуску продукції, яка відповідає стратегії диверсифікації, в контексті забезпечення економічної безпеки.

Проводячи аналіз диверсифікації в аграрному підприємстві можна розглядати як пов'язану і непов'язану. Наявні при пов'язаній диверсифікації підрозділи всередині аграрного підприємства можуть бути більш або менш жорстко пов'язані між собою. Більш жорстко пов'язана диверсифікація передбачає, що всі підрозділи всередині аграрного підприємства об'єднують велику кількість загальних ресурсів, каналів розподілу, технологій, споживачів тощо. В першому варіанті використання диверсифікації

підрозділи підприємства поєднані лише в деяких питаннях (чи такі зв'язки значно відрізняються від підрозділу до підрозділу). Якщо мова йде про зв'язки між підрозділами аграрного підприємства, то необхідно враховувати, що взаємодіють в виробничих процесах не лише засоби виробництва, а й важливі стратегічні підприємницькі активи, а саме навички і знання персоналу аграрного підприємства.

За умови непов'язаної диверсифікації (тобто тоді, коли аграрне підприємство здійснює різнонаправлену діяльність, яка не має взаємних зав'язків) аграрні підприємства використовують не лише відмінні технології, фактори виробництва (в тому числі персонал), а й ринки збуту і канали реалізації продукції. Це слід враховувати в функціонуванні аграрного підприємства, особливо в напрямку перекваліфікації персоналу.

Аграрному підприємству слід враховувати, який напрямок диверсифікації має місце в його розвитку: при пов'язаній диверсифікації основний акцент здійснюється на співробітництво між наявними підрозділами підприємства, а при непов'язаній – на конкуренцію між ними.

Збільшення частки підприємства на ринку при диверсифікації в залежності від технології, яка використовується і цільових ринків. В табл. 3.1 представлені різноманітні види диверсифікації розглядаються з точки зору характеру ресурсів, які були використані і цільових ринків збуту.

Таблиця 3.1

Напрямок зростання частки підприємств за умов диверсифікації

Ринкові сегменти	Продукція	
	однакова технологія	відмінна технологія
Наявна споживча група	горизонтальна диверсифікація	
Підприємства	вертикальна диверсифікація	
Подібні групи	загальний маркетинг	
Нові групи	загальна технологія	

Застосування диверсифікації в аграрному підприємстві може впливати на використанні переваг пов'язаних з економією витрат на масштабах виробництва сільськогосподарської продукції. Тобто досягнення даних умов може вплинути на зниження собівартості продукції у зв'язку зі зростанням обсягу сільськогосподарського виробництва.

СТОВ «Вікторія» Солонянського району в своєму ресурсному потенціалі, який на сьогоднішній день є досить високим, має можливості для диверсифікації свого бізнесу, так як є в наявності висококваліфікований персонал, земельні ресурси, сільськогосподарська техніка, будівлі, споруди тощо. З кожним роком в аграрному підприємстві застосування сівозміни соняшник- озимі зернові підвищують очевидні ризики, які пов'язані перш за все за агрокліматичними та економічними факторами. Тому на перспективу слід передбачити впровадження у аграрний бізнес вирощування альтернативних, так званих нішевих культур. Вони сприятимуть, наприклад, урізноманітненню сівозміни (бобові культури) та сприятимуть отриманню додаткових коштів (лаванда).

Вирощування лаванди в Дніпропетровській області є доволі перспективним, так як на дану ситуацію прямий вплив має зміна природно-кліматичного фактору – зміна клімату і посилення посухи в регіоні. Дана сільськогосподарська культура є доволі витривалою до посухи (після укорінення) і тим приваблива для аграрних товаровиробників. Також зміна постачальників даної сільськогосподарської культури вплинула на посилення вирощування її в нетрадиційних умовах. Є сорти лаванди (наприклад, сорт Марія) який створений саме до умов вирощування на всій території країни. Інші сорти і гібриди Дружба, Ювілейний, «Хемус», «Munstead», «Ellagance Purple», «Phenomenal» та інші також придатні для вирощування в умовах всієї території країни. Сорт «Phenomenal» передбачає помірні умови поливу та таку ж вологість ґрунту.

Для посадки лаванди слід вибрати найбільш засушливі земельні ділянки, де відсутній високий рівень полягання ґрунтових вод. Лаванда

розкриває свої властивості лише за умов високого рівня сонячного освітлення. Найвищі результативні природні властивості вона досягає на сухих, піщаних чи гравійних, помірно поживних ґрунтах. Низькі результативні показники ця культура покаже на глинистих ґрунтах з підвищеною кислотністю. Ґрунт бажано сформувати із суміші: листової землі, гною, піску 3:2:1. За схеми посадки 0,7×1,20 м необхідно 12 тис. саджанців на гектар за умови що аграрне підприємство для висадки виділить 5 га сільськогосподарських угідь.

Навесні лаванду потрібно підстригати, щоб прискорити її кущення. Однак при підстриганні, не слід обрізати досить сильно, так як рослина може загинути. В засушливу погоду потребує активного і значного поливу, тобто потребує крапельної системи поливу. В регіонах з великими заморозками потребує прикривання, для Солонянського району значні морози не є характерними, тому це не може виступати основною загрозою бізнесу. Проблемою можуть виступати суха зима, яка в останні роки спостерігається на цій території. Тому слід лаванду саджувати навесні та необхідно впроваджувати систему крапельного поливу і поливати якомога частіше.

Проблемою, яка може постати при вирощуванні даної культури є сильне пошкодження її хворобами, отже для того, щоб виростити здорову розсаду лаванди і саму рослину необхідно обов'язково проводити обробку від хвороб відповідними засобами захисту рослин. Для формування довгострокових біологічних рослинних активів лаванди слід враховувати, що ця рослина може рости до 10-15 років, а на деяких полях рослини вирощуються навіть до 50-ти років. Для отримання стабільних господарських результатів необхідно 2-3 роки, так як на третій рік вже формується повноцінний маточник.

Збирання (скошування) лаванди проводять ручним або механічним способом. Показники врожайності лаванди коливаються в межах 20-30 центнерів з гектара сухого врожаю. Основними товарними елементами від яких аграрне підприємство може отримувати грошові надходження при

вирощуванні цієї культури є висушена лаванда, квіткова вода (вартість 5 доларів за 1 літр) та ефірна олія, для отримання останніх необхідне спеціальне обладнання для дистиляції, яке в залежності від країни-виробника буде коштувати від 80 тис. євро (Німеччина), 30-50 тис. Євро (Китай) тощо. Спеціальне обладнання-випарювач застосовують для отримання олії. Цей процес передбачає наступні кроки: засипається сировина, розпочинається процес гідроізоляції, водночас вливається вода, і як кінцевий результат отримуємо воду і водночас олією. Тобто два продукти, а ефірна олія та гідролат, який має також корисні властивості. Крім того дану культуру можна використати як елемент залучення туристів, рекреаційні зони, надання послуг (фотозона), створення сувенірів, виготовлення аромопродукції, косметичної продукції (наприклад, мило) тощо.

Аграрному підприємству доцільність вирощування будь-якої культури пов'язана з отриманням високих результативних показників, а саме – прибутку. З цією метою оцінимо вартісні показники організації бізнесу та вартості отримуваної продукції. До основних матеріальних витрат на вирощування цієї культури належать витрати на саджанці, вартість 1 шт – в межах 26-28 грн. За умови висадки на площі 5 га при вищезазначеній схемі (12 тис. саджанців на гектар) вартість садженців складе близько 1700 тис. грн. Запропонований проект передбачає вкладання капіталу в розмірі 2422,9 тис. грн. Приміщення для зберігання сухої продукції в аграрному підприємстві є в наявності і витрат додаткових коштів на зберігання її не потребує. Так як це (умови зберігання) особливо важливі для збереження яскравого коліру лаванди.

Персонал підприємства є висококваліфікованим і вирощування цієї культури не викликатиме значних труднощів. Стосовно збирання її то на період масового збору планується додатково залучати тимчасових чи сезонних робітників за потреби.

Якщо лаванду реалізовувати на букетики, а також здійснювати переробку цієї культури та враховувати інші види доходів, то з одного

гектара площ (12 тис. рослин) вдасться отримати близько 800-900 тис. грн. щорічно.

Отже, для СТОВ «Вікторія» запропоновано вирощування лаванди, оскільки в країні вирощування цієї культури лише набирає обсягів, відсутні потужні конкуренти та наявний ринок не лише внутрішній, а зовнішні ринки збуту. З цією метою аграрному підприємству слід ґрунтовно підійти до розробки маркетингової стратегії та власного бренду, наразі це дозволить продукції відрізнитися не лише ціною і якістю, але й естетичним поданням. Підходи, за якими запропоновані сорти лаванди: морозостійкі, засухостійкість, невибагливість до поливу, безукритні сорти; привабливий вигляд.

Основними покупцями продукції можуть виступати українські виробники парфумерії, косметики, приватні підприємства з виробництва продукції «hand made», квіткові та інші, населення, розвивати власну торгівельну лінію, так і зарубіжні підприємницькі суб'єкти, тому в залежності від відстані перевезень і умов поставки будуть залежати транспортні витрати підприємства.

З розвитком підприємства можливо займатися розведенням і реалізацією цієї культури (лаванди) як посадкового матеріалу. З цією метою аграрному підприємству слід на регулярній основі проводити моніторинг попиту на цю продукцію, що сприятиме адаптуванню до змін на ринку. Потрібно моніторити появу нових сортів на ринку та впроваджувати їх у виробництво.

Стосовно основних виробників конкурентів, то в Дніпропетровській області даний вид продукції вирощують на невеликих від декількох десятків соток до пари гектар земельних ділянках приватні підприємці або в особистих підсобних господарствах. Однак є конкуренція з боку виробників цієї продукції з інших регіонів країни, тому це слід враховувати при формуванні маркетингової стратегії аграрного підприємства, що повинна враховувати переваги бізнесу, а також на весь діапазон асортименту

продукції та послуг, які можна запропонувати для споживачів. При цьому необхідно скласти прайс-листи з вартістю різноманітних послуг, готової продукції тощо, так як ціна є основним критерієм отримання виручки від реалізації продукції і індикатором успішності запропонованого проекту. Встановлюючи ціну, яка буде заниженою для даного виду продукції, з позиції покупця, СТОВ «Вікторія» може втратити запланований прибуток, а надмірно високі ціни вплинуть на зменшення попиту а це в свою чергу також вплине на прибуток.

Маркетингова стратегія аграрного підприємства стосовно цін буде враховувати середні ціни реалізації. Гуртова ціна на лавандову олію становить 1300 грн/кг, а роздрібна — 2080–7800 грн/кг. Продаючи розсаду можна отримати за однорічні саджанці – 10-26 грн, за дво-, трирічні – 26-80 грн за одну штуку. Лаванду можна продавати як у свіжому вигляді (ціна за 1 кг свіжої лаванди - 45–60 грн), так і в сушеному (1 суцвіття – 0,6-0,8 грн за шт), так як в ньому зосереджена найбільша питома частка лавандової олії. Подарунковий набір із лавандового саше і букета коштує 900 грн. Набір із лавандового тоніка, букета лаванди, саше і олії — 1200 грн. «Попитом користується не тільки надземна частина рослин (пелюстки, насіння, листя, стебла), а й висушені корінці лаванди, з яких готують порошок для лікування бронхіальної астми та інші ліки» [7]. Вартість фотосесії на лавандових полях коливається в межах 200–500 грн на годину.

За таких цін розрахунки науковців показують, що прибутковість вирощування лаванди можна досягти на третій рік, при цьому отримувати близько 40% рівня рентабельності за цією культурою, а на п'ятий рік вона може зрости вдвічі від вкладеного капіталу.

«Проте, щоб вигідно продавати лаванду або екстракт із лаванди, лавандину, потрібно пройти сертифікацію ISO, GMP... У будь-якому разі основну увагу початківцям лавандового бізнесу слід зосередити насамперед на пошуках ринків збуту. Фахівці радять спочатку укласти контракти із постачання сировини, а вже тоді братися до діла. Також під час планування

закладання лавандової плантації без подальшої її переробки слід враховувати відстань до екстракційного заводу, адже скошену траву потрібно буде доставляти якомога швидше, аби вона не втрачала своєї ефіроолійної цінності» [7].

Отже, при укладанні договорів на поставку лаванди, слід враховувати зазначені умови, а також слід укладати договори на маркетингові послуги, згідно яких будуть впроваджуватися всі маркетингові заходи. Слід визначити, які канали і соціальні мережі будуть рекламувати продукцію за відповідну плату, так як всі вони регулярно постійно проводять рекламні акції на товар, випускають буклети, листівки, а також за допомогою різних презентацій, випуску пробників товарів тощо.

Прогнозований кошторис витрат на рекламу товарів та послуг лавандової продукції підприємства розглянемо в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Кошторис витрат на рекламу СТОВ «Вікторія»

Види реклами	2023		Всього го за 2023	2024				Всього за 2024
	III кв	IV кв		I кв	II кв	III кв	IV кв	
Інтернет мережі	1500	1500	3000	1500	1500	1500	1500	6000
Банери	1000	1000	2000	-	1000	-	1000	2000
Виставки (ярмарки)	-	2000	2000	-	-	-	2000	2000
WAP-реклама	400	400	800	500	500	500	500	2000
Всього	2900	4900	7800	2000	3000	2000	5000	12000

Закладка лаванди в 2022 році і її перші врожаї в 2023 р. зумовили особливості проведення рекламної компанії, яка розрахована лише з 2023 року і передбачає зростання щорічне 54%, для поширення інформації про товари і послуги компанії і її місця на ринку.

При закладці лавандових насаджень на площі 5 га СТОВ «Вікторія» зможе використати не в повній мірі всі переваги цієї культури, так як науково обґрунтованими для вирощування цієї культури для олійних цілей є площі насаджень від 50 га, оскільки обладнання для дистиляції є доволі коштовним.

Підприємство, розпочинаючи з таких площ, через декілька років може переглянути стратегію щодо вирощування цієї культури в напрямку збільшення площ її посіву і процесів дистиляції цієї культури. Враховуючи лише пропозиції щодо посадки лаванди на площі 5 га, проведемо розрахунки щодо посадки даної культури в господарстві (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Витрати саджанців на первинну закладку лаванди

Сорт	Площа, га	Ціна за 1 садженець, грн	Норма витрат на 1га, шт	Витрати всього, тис. грн.
Марія	1	26	12000	312,0
Дружба	1	28	12000	336,0
Ювілейний	1	22,7	12000	272,0
Веселі нотки	1	33	12000	396,0
Лівадія	1	32	12000	384,0

Лаванда, за такої схеми посадки на 1 га висаджується в розмірі 12000 шт, а на 5 га відповідно 60000 шт. Даний план характеризує загальні суми очікуваних доходів аграрного підприємства та його витрат на певний період.

Крім витрат на садженці аграрне підприємство здійснює витрати на добрива, засоби захисту рослин, полив, збирання і зберігання лаванди, оплата праці працівників, амортизація приміщень, техніки тощо. З цією метою підприємству потрібно спрогнозувати і провести розрахунок можливого розміру інвестиційних ресурсів, які необхідно здійснити для заклади даної культури (табл. 3.4).

Загальна вартість інвестиційного проекту складає 2422,9 тис. грн., підприємство отримуючи близько одного мільйона гривень щорічно, зможе окупити проєкт через 2,5 роки, а можливо швидше, за рахунок зростання цін на дану продукцію.

Таблиця 3.4

Розрахунок інвестиційних витрат на висадження лаванди

Показники	Кількість
Саджанці лаванди, шт.	60000
Середня вартість 1 саджанця, грн.	28,33
Загальна вартість, тис. грн.	1700,0
Купівля добрив, тис. грн.	10,6
Купівля системи поливу, тис. грн.	250,4
Крапельне зрошення, насоси, тис. грн.	50,0
Переобладнання споруди, тис. грн.	10,9
Заробітна плата працівникам з нарахуваннями, тис. грн.	345,6
ПММ, тис. грн.	55,4
Всього, тис. грн.	2422,9

При реалізації запропонованого інвестиційного проекту перед аграрним підприємством постане питання залучення ресурсів під фінансування висадки лавандових насаджень. З цією метою підприємство може використати як власні ресурси, так і залучений капітал. Так як внутрішні ресурси є не достатньо вагомими і значними, наприклад, підприємство майже не має в розпорядженні чистого прибутку, що можна спрямувати на даний проект; у нього немає надлишкових оборотних коштів для іммобілізації в інвестиції; не здійснювалися в останні три роки фінансові вкладення ні довгострокові ні середньострокові, які можна було б перенаправити в інвестиційний проект. Враховуючи ці обставини, аграрному підприємству слід використати залучені та позичкові ресурси для цього проекту. Перш за все, підприємству слід прийняти до уваги і розглянути можливість залучити безоплатні кошти, які надаються державними органами та комерційними структурами на цільове інвестування. Частина коштів може бути позичковою, тобто підприємство може скористатися банківським кредитом на короткостроковий чи середньостроковий період.

Для аграрного підприємства, враховуючи особливості його фінансового внутрішнього стану слід в перший рік скористатися коштами залученими та позичковими та також залучити частину власних коштів для

цього проекту. Для розвитку і відновлення виробництва слід мати наявності інвестиційні ресурси на рівні 2422,9 тис. гривень.

Ризики і проблеми, які слід врахувати при реалізації цього інвестиційного проекту в СТОВ «Вікторія»:

1. природні – засухи, сильні морози та інші, пов'язані з кліматичними факторами;
2. комерційний - ризики, пов'язаний із насиченням ринку продукцією в найближчій перспективі;
3. виробничий - пов'язаний із використанням наявних ресурсів та наслідками, що можна передбачити;
4. фінансовий - ризик, що обумовлений національними, міжнародними і глобальними процесами, наприклад, рівнем інфляції тощо.

Отже, основним заходом щодо підвищення обсягів виробництва продукції в СТОВ «Вікторії» є диверсифікація виробництва. З цією метою для його підприємницької діяльності запропонований інвестиційний проект пов'язаний з вирощуванням лаванди, який на перспективу підвищить ризикостійкість та безпеку підприємства, конкурентний потенціал підприємства на ринку та ефективність діяльності в цілому, його конкурентоспроможність.

3.2. Напрями оптимізації ресурсного потенціалу аграрного підприємства

В аграрних підприємствах формування моделей оптимізації структури ресурсного потенціалу є основною метою визначення прогнозних і планових показників щодо його функціонування. Тому, при її побудові слід враховувати гармонійне (збалансоване) поєднання запланованого обсягу виробництва сільськогосподарської продукції і наявного потенціалу.

«При моделюванні виробництва, особливо на сучасному етапі перехідного періоду, важливою постає проблема врахування умов виробництва, залежних від впливу випадкових ринкових процесів. З цієї точки зору співвідношення галузей у сільськогосподарському підприємстві та його спеціалізація повинні задовольняти наявний попит на продукцію, одночасно найбільш повно використовуючи всі види ресурсів господарства» [25]. Це дозволить забезпечити чи то мінімізацію різноманітних ризиків підприємства чи то максимізацію прибутку аграрних підприємств.

За рахунок запропонованих моделей як результат розрахунків можна отримати оптимальну структуру виробництва, що включатиме в себе наявні економічні ресурси і передумови, в яких функціонує аграрне підприємство. Етапи побудови та розробки моделі оптимізації ресурсного потенціалу аграрного підприємства можна відобразити схематично (рис. 3.1).

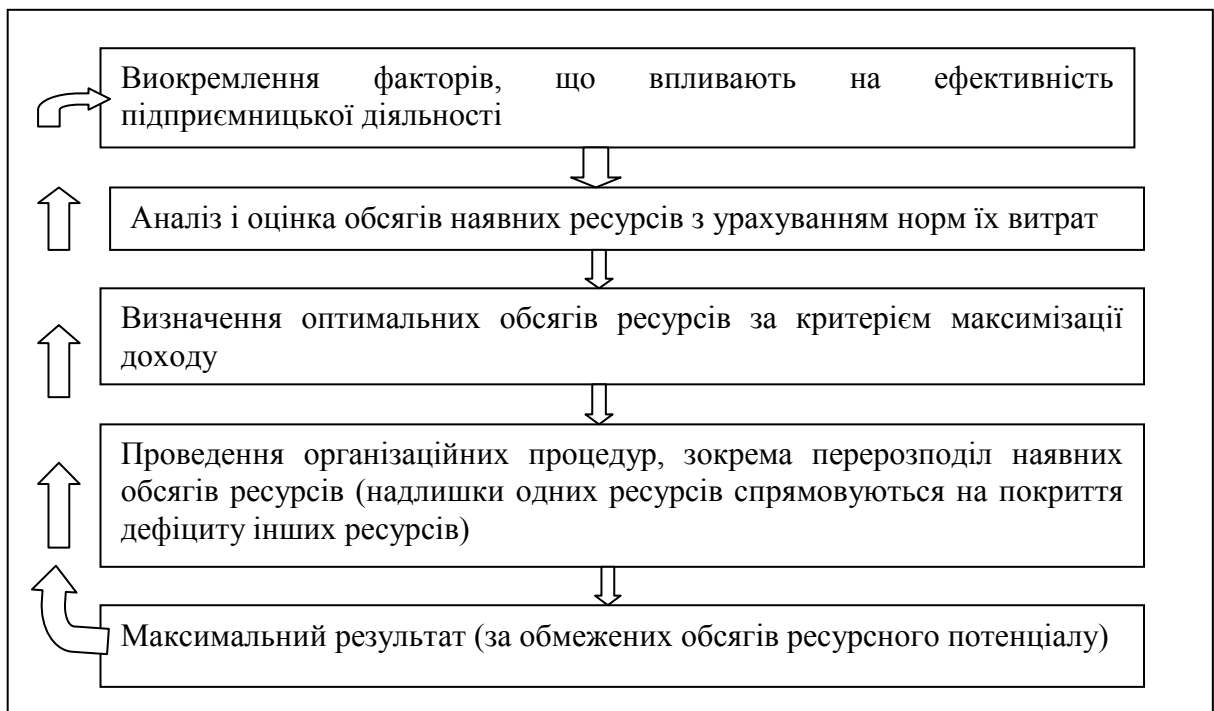

Рис. 3.1 Модель оптимізації ресурсного потенціалу аграрного підприємства

В СТОВ «Вікторія» виробничо-комерційна діяльність за останні три роки, як показують дослідження стану ресурсного потенціалу та

ефективність його використання і вплив на ефективність виробничої діяльності в цілому, то можемо простежити зниження результативних показників як натуральних, так і вартісних. У цьому зв'язку оптимізація ресурсного потенціалу є нагальною потребою підприємства як на короткострокову перспективу так і як стратегічний орієнтир його функціонування і розвитку. Перспективним з позиції ефективності використання ресурсів є їх мінімізація, яка пов'язана, наприклад, з розрахунком норм оборотного капіталу сфери виробництва, удосконаленням організації збереження їх, вибору методів оцінки цих активів при надходженні від постачальників тощо. Враховуючи зазначені особливості стану ресурсного потенціалу побудуємо модель оптимізації розподілу мінеральних добрив в галузі рослинництва за даними галузі аграрного підприємства.

Визначення оптимізації розподілу мінеральних добрив для аграрного підприємства на перспективу сприятиме збільшенню валового збору продукції рослинницької галузі, дозволить отримати додаткові грошові надходження від реалізації продукції і як результат – підвищення рентабельності виробництва. Проведення моделювання здійснюватиметься на підставі методу лінійного програмування з метою оптимізації розподілу мінеральних ресурсів для досягнення максимального прибутку від приросту врожаю. Вихідними даними для побудови моделі будуть натуральні показники економічної ефективності підрозділів в аграрному підприємстві (табл. 3.5).

Під сільськогосподарські культури виділяються наступна кількість мінеральних добрив (ц діючих речовин): азотних – 761,2, фосфорних – 678,4, калійних – 538,0.

Таблиця 3.5

Показники економічної ефективності підрозділів галузі рослинництва

Відділення	Культура	Урожайність з мін обсягом внесення мінеральних добрив, ц	Посівна площа, га	Дози внесення, ц діючих речовин			Прибавка врожаю за рахунок внесення добрив	
				азотні	фосфорні	калійні	ц	грн.
1	Пшениця озима	33,5	220	3,0	1,0	1,8	5,8	350
	Соняшник	19,6	447	1,1	1,0	0,8	4,0	615
2	Пшениця озима	30,5	220	3,1	1,0	1,8	6,0	410
	Соняшник	19,5	447	0,9	0,9	1,0	4,1	650
3	Соняшник	19,0	304	1,1	1,0	0,8	4,0	615
	Ячмінь	33,0	277	2,6	0,9	1,9	3,5	281

При проведенні оптимізації розподілу мінеральних добрив за основу взято максимум загальної вартості приросту врожаю, а саме знайти оптимальний варіант розподілу мінеральних ресурсів за критерієм – максимальний прибуток від приросту врожаю.

Розбудовуємо математичну модель даної задачі:

1. Визначаємо шукані змінні:

X_1 - вдобрена посівна площа соняшника в відділенні 1, (га)

X_2 - вдобрена посівна площа соняшника в відділенні 2, (га);

X_3 - вдобрена посівна площа соняшника в відділенні 3 (га);

X_4 - вдобрена посівна площа пшениці озимої в відділенні 1 (га);

X_5 - вдобрена посівна площа пшениці озимої в відділенні 2 (га);

X_6 - вдобрена посівна площа озимого ячменю в відділенні 3 (га);

Розпишемо систему обмежень:

1. Умова по використанню і наявності мінеральних добрив:

1.1. Азотних:

$$1,1X_1 + 0,9X_2 + 1,1X_3 + 3,0X_4 + 3,1X_5 + 2,6X_6 \leq 761,2$$

1.2. Фосфорних:

$$X_1 + 0,9X_2 + X_3 + X_4 + X_5 + 0,9X_6 \leq 678,4$$

1.3. Калійних:

$$0,8X_1 + X_2 + 0,8X_3 + 1,8X_4 + 1,8X_5 + 1,9X_6 \leq 538$$

2. Умови по вдобреній площі окремих відділень:

2.1. Соняшнику в відділенні 1:

$$X_1 \leq 447$$

2.2. Соняшнику в відділенні 2:

$$X_2 \leq 447$$

2.3. Соняшнику в відділенні 3:

$$X_3 \leq 304$$

2.4. Пшениці озимої в відділенні 1:

$$X_4 \leq 220$$

2.3. Пшениці озимої в відділенні 2:

$$X_5 \leq 220$$

2.4. Ячменю озимого в відділенні 3:

$$X_6 \leq 277$$

3. Умови по гарантійному приросту продукції:

3.1. Пшениця озима:

$$5,8 X_4 + 6 X_5 \geq 1192$$

3.2. Ячмінь озимий:

$$3,5 X_6 \geq 369,5$$

3.3. Соняшник:

$$4 X_1 + 4,1 X_2 + 4 X_3 \geq 1890$$

Так як критерієм оптимальності виступає максимум прибутку приросту врожаю, то розрахуємо відповідні коефіцієнти цільової функції. Як відомо існує декілька методів визначення прибутку. За даними підприємства розрахуємо прибуток таким способом, виручка від реалізації 1ц продукції множиться на урожайність сільськогосподарської культури та мінус матеріально – грошові витрати на 1 га певної сільськогосподарської культури. Розрахунки моделі оптимізації проведені в додатку В. В табл. 3.5

приведений приріст врожаю за рахунок внесення добрив розрахований по сумі прибутку, який отримуємо з одного центнера продукції і отримуємо цільову функцію.

Цільова функція – максимум прибутку від приросту врожаю буде мати вигляд:

$$Z=0,615X_1+0,65X_2+0,615X_3+0,35X_4 +0,41X_5+0,281X_6 \rightarrow \max$$

Отримана модель оптимізації мінеральних добрив представлена в додатку Б. Результати виконання оптимізаційної задачі наведені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Результати оптимізації ресурсного потенціалу аграрного підприємства

Культури	2021	2023	2023 в % до 2021
Пшениці озимої, га	440	440	100,0
Ячмінь озимий, га	277	277	100,0
Соняшник, га	1198	1158	96,7
Прибуток, тис. грн.	776,9	1075,63	138,5

В СТОВ «Вікторія» після проведення оптимізації площ під які вносяться оптимальні дози добрив склали: озимої пшениці і ячменю озимого залишилися без змін, соняшника зменшилися на 3,3%, що є позитивною тенденцією так як дозволить більш раціональніше використовувати земельні ресурси. Так як, він є найбільш рентабельною культурою за даними моделі. В результаті вирішеної задачі отримуємо максимальний прибуток в розмірі 1075,63 грн., що на 38,5% вище в стратегічній перспективі (2023 р.). Отже, показники економічної ефективності вирощування сільськогосподарських культур в господарстві поступово зростають. Стосовно показника прибутку, то його розмір зростає, однак темпи зростання є незначними, тому для підвищення результативних показників аграрному підприємству слід розглянути ще альтернативні вектори в економічному розвитку.

Реалізація продукції нині в аграрному підприємстві є однією з основних проблем для управлінців. Зростає конкуренція як з боку вітчизняних виробників, які впливають на цінову політику так і з боку іноземних товаровиробників. Навіть за умов, що аграрне підприємство працює стабільно, питання ефективності системи збуту залишається завжди актуальним. При цьому слід враховувати, що ефективність діяльності аграрного підприємства залежить від швидкості реакції та її адекватності на зміну зовнішнього середовища, ступеня його невизначеності.

Проведений аналіз ефективності виробництва та можливості оптимізації ресурсного потенціалу підприємства буде не повним, якщо не удосконалити його збутову діяльність.

Діяльність будь-якого підприємства спрямована на підвищення своїх результативних показників, і з цією метою вони приділяють велику увагу організації збуту сільськогосподарської продукції, слід чітко організувати товарорух, посилити посередницькі типи реалізації, власну чи дилерську мережі. Тактика збуту повинна розкривати форму реалізації загальної стратегії у розрізі окремих аспектів збутової діяльності. Відмінною від стратегії, яка прогнозує довгострокові зміни на аграрному ринку, поточна має включати в себе оперативні зміни та забезпечувати оперативне реагування на них. Реалізація продукції в аграрному підприємстві будуть ефективно функціонувати лише в тому випадку коли своєчасно розроблена збутової політики та сформована стратегія збуту. Остання займає провідне місце у маркетинговій діяльності, що можна відобразити на рис. 3.2.

«Маркетингова діяльність у системі збуту позитивно впливає на надходження від реалізації продукції, виявляючи потреби і формуючи потоки в системі «товар-гроші» назустріч один одному: – перший потік спрямований до споживача і несе в собі ідеї, товари та послуги, які вигідні і потрібні споживачеві; – другий потік спрямований від споживача і несе вигоди для продавця чи виробника у вигляді прибутку» [26].

Отже, «маркетингова діяльність охоплює всі сфери функціонування підприємства. Підприємець проводить маркетингові дослідження, здійснює сегментування ринку та обирає найбільш вигідну позицію на ньому. Після того, як продукція вироблена та знаходиться на стадії збуту, відбувається збирання первинної інформації, тобто вивчення поглядів споживачів на придбанні товари» [36].

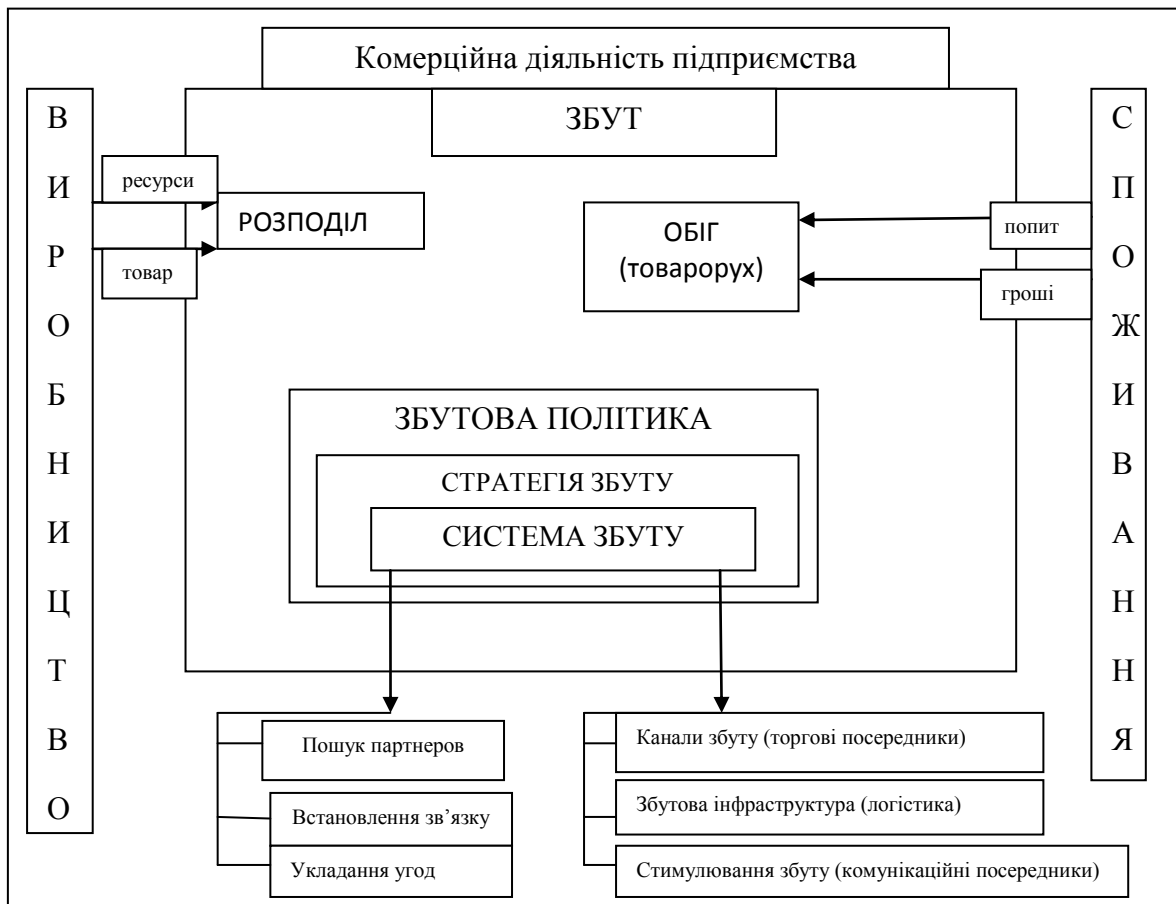

Рис. 3.2. Фактори впливу прямої дії

Одним з головних чинників, що здійснюють вплив на продаж сільськогосподарської продукції є ціна на аграрному ринку та асортимент власної продукції підприємства. Збільшення обсягів продажу та розширення бази клієнтів є необхідністю вдосконалення системи планування і виробництва сільськогосподарської продукції та поступове розширення асортименту продукції (за рахунок диверсифікації сільськогосподарського виробництва, наприклад вирощування лаванди). Для цього необхідно

проводити пошук нових ринків збуту і вивчення попиту на продукцію, створення ефективної системи управління збутом, вибір найбільш раціональних каналів руху товару, що має стати чинником формування ефективної стратегії збутової діяльності, яка має забезпечити високі результативні показники діяльності підприємства в цілому і водночас сприятиме максимальному задоволенню споживчих потреб покупців.

Висновки до розділу III.

Вивчення та узагальнення результатів досліджень дозволяють обґрунтувати в роботі пропозиції щодо підвищення рівня ефективності функціонування аграрного підприємства.

1. В аграрному підприємстві основним заходом щодо підвищення обсягів виробництва продукції в СТОВ «Вікторії» є диверсифікація виробництва. З цією метою для підвищення ефективності підприємницької діяльності запропонований інвестиційний проєкт пов'язаний з вирощуванням лаванди, який на перспективу підвищить ризикостійкість та безпеку підприємства, конкурентний потенціал підприємства на ринку та ефективність діяльності в цілому, його конкурентоспроможність.

Загальна вартість інвестиційного проєкту складає 2422,9 тис. грн., підприємство отримуючи близько одного мільйона гривень щорічно, зможе окупити проєкт через 2,5 роки, а можливо швидше, за рахунок зростання цін на дану продукцію.

Основними товарними елементами від яких аграрне підприємство може отримувати грошові надходження при вирощуванні цієї культури є висушена лаванда, квітова вода та ефірна олія. Крім того дану культуру можна використати як елемент залучення туристів, рекреаційні зони, надання послуг (фотозона), створення сувенірів, виготовлення аромопродукції, косметичної продукції (наприклад, мило) тощо.

2. Впровадження моделі оптимізації внесення мінеральних добрив. В результаті вирішеної задачі отримуємо максимальний прибуток в розмірі 1075,63 грн., що на 38,5% вище в стратегічній перспективі (2023 р.).

3. Підвищити ефективність збутової діяльності підприємства за рахунок пошук нових ринків збуту і вивчення попиту на продукцію, створення ефективної системи управління збутом, вибір найбільш раціональних каналів руху товару.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Провівши дослідження та обґрунтування заходів підвищення рівня ефективності функціонування аграрного підприємства можна зробити наступні висновки.

1. Категорія ефективності є базовою категорією при дослідженні будь-якої складової, ресурсів, виробництва і в цілому діяльності підприємства. Дана категорія характеризує результативність діяльності підприємства і водночас є метою діяльності підприємницького суб'єкта, що передбачає отримання позитивного ефекту як результат раціонального використання факторів виробництва в умовах динамічного ринкового середовища та невизначеності.

2. В СТОВ «Вікторія» Солонянського району виробництво сільськогосподарської продукції і її реалізація здійснюється з використанням різноманітних економічних ресурсів. Проведений аналіз і їх оцінка показали, що ефективність використання земельних площ на підприємстві зросли в розрахунку отриманої валової і товарної продукції відповідно на 20,51% і 48,83%, а от за показником отриманого прибутку знизилася на 74,34%. Продуктивність праці в розрахунку на одного робітника зросла на 36,07%, а на одну люд.-год. – на 31,46%. Ці ресурси показують позитивну тенденцію до зростання.

3. Виробничий капітал зростає на 8,5% - основна його частина і 15,69% - оборотна з 2018 р. по 2020 р. Ефективність використання основного капіталу підприємства зросла на 38,17%, що є позитивною тенденцією і свідчить про поліпшення управління цими активами. Позитивною є і ситуація стосовно використання на підприємстві оборотного капіталу. Рентабельність активів знизилася на 7,5 в.п.. В 2020 р. кожна гривня використаних основного і оборотного капіталу забезпечила отримання на підприємстві 0,02 грн. прибутку. Чисельність працівників в аграрному

підприємстві зростає на 10%, що вплинуло на зростання фактично відпрацьованого часу на 13,86% в 2020 р. відносно 2018 р.

4. Результативним показником діяльності аграрного підприємства впродовж 2018-2020 рр. був прибуток, хоча він щорічно знижується. Зниження склало 74,19%. Дана обставина пов'язана з прискореним темпом зростання собівартості продукції (на 66,37%) і менш повільними темпами зростання виручки від реалізації продукції (на 49,68%). Дана ситуація вплинула на результативні показники діяльності підприємства за 2018-2020 рр., які знизилися, як натуральні так і відносні показники. Маса прибутку знизилась 74,19%, на 1 люд.-год. – на 87,3%, рентабельність виробництва знизилася на 11,39 в.п., норма прибутку – 7,5 в.п. Така ситуація пов'язана з погіршенням ситуації на аграрному ринку і зростанням цін на сировину і матеріали, що вплинуло на ріст собівартості продукції. Рентабельність продажу знизилась на 9,83 в.п. і є дуже низькою, вона майже відсутня. В 2020 р. її розмір склав 2,05% і цінова конкурентоспроможність майже відсутня.

Вивчення та узагальнення результатів досліджень дозволяють обґрунтувати в роботі пропозиції щодо підвищення рівня ефективності функціонування аграрного підприємства.

1. В аграрному підприємстві основним заходом щодо підвищення обсягів виробництва продукції в СТОВ «Вікторії» є диверсифікація виробництва. З цією метою для підвищення ефективності підприємницької діяльності запропонований інвестиційний проєкт пов'язаний з вирощуванням лаванди, який на перспективу підвищить ризикостійкість та безпеку підприємства, конкурентний потенціал підприємства на ринку та ефективність діяльності в цілому, його конкурентоспроможність.

Загальна вартість інвестиційного проєкту складає 2422,9 тис. грн., підприємство отримуючи близько одного мільйона гривень щорічно, зможе окупили проєкт через 2,5 роки, а можливо швидше, за рахунок зростання цін на дану продукцію.

Основними товарними елементами від яких аграрне підприємство може отримувати грошові надходження при вирощуванні цієї культури є висушена лаванда, квіткова вода та ефірна олія. Крім того дану культуру можна використати як елемент залучення туристів, рекреаційні зони, надання послуг (фотозона), створення сувенірів, виготовлення аромопродукції, косметичної продукції (наприклад, мило) тощо.

2. Впровадження моделі оптимізації внесення мінеральних добрив. В результаті вирішеної задачі отримуємо максимальний прибуток в розмірі 1075,63 грн., що на 38,5% вище в стратегічній перспективі (2023 р.).

3. Підвищити ефективність збутової діяльності підприємства за рахунок пошук нових ринків збуту і вивчення попиту на продукцію, створення ефективної системи управління збутом, вибір найбільш раціональних каналів руху товару.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник/ В.Г. Андрійчук – К.: КНЕУ, 2005
2. Богданович О.Г. Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу / О.Г. Богданович // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – № 1.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с
4. Верхоглядова Н.І. Економіка підприємства. навчальний посібник/ Н.І. Верхоглядова, Д.М. Ядранський, Н.А. Іванникова – К.: 2008. – 384 с.
5. Вініченко І. І. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств / І.І. Вініченко, Ю.О. Сорока // Інвестиції: практика та досвід. – № 22. – 2015. – С. 34-37.
6. Грещак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства/ М.Г. Грещак– Режим доступу : <http://javalibre.com.ua/java-book/book/2911055>.
7. Єрмоленко О. Лавандовий бізнес — прибуток на красі та ароматі / О. Єрмоленко// Пропозиція. – 2020. - №5, Режим доступу: <https://propozitsiya.com/ua/lavandovyuy-biznes-pribyl-na-krasote-i-aromate>
8. Економіка підприємства: навчальний посібник / за ред. Д.І. Рижмаль. – В.:, 2010. – 588 с.
9. Економіка сільського господарства : навч. посіб. / [Збарський В.К., Бабієнко М.Ф., Кулаєць М.М., Синявська І.М., Хоменко М.П.] ; за ред. проф. В.К.Збарського. – К. : Агроосвіта, 2013. – 352 с
10. Економіка сільського господарства / за ред. П.П. Руснака. – К.: Урожай, 1998. – 320 с.
11. Запша Г.М. Ефективність господарської діяльності аграрних підприємств в умовах трансформації відносин власності: регіональний аспект/Г.М. Запша // Інноваційна економіка. – 2013. - №11. - С. 127-133

12. Зюкова І. О. Конкурентний аналіз як інструмент управління стратегічним розвитком підприємства / І. О. Зюкова // Економіка, фінанси, право. - 2007. - № 2. - С. 3–7.

13. Калінчик М.В. Методичні та практичні аспекти економічної оцінки ресурсозберігаючих технологій у сільському господарстві / М.В. Калінчик, М.І. Толкач // Економіка АПК. – 2013. – № 11. – С. 86-91.

14. Коваль П.В. Ефективність функціонування аграрних підприємств в умовах зміни темпів і пропорцій відтворення ресурсного потенціалу / П.В. Коваль // Економіка АПК. – 2010. – № 8. – С. 45-52.

15. Кудренко Н.В. Теоретико-методичні підходи щодо оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств / Н.В. Кудренко // Економіка. — 2014. — № 24. — С. 61—67.

16. Кустріч Л.О. Діагностика та оцінка виробничо-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств/Л.О. Кустріч //Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. - № 19. – С. 614-620

17. Лігоненко Л. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять “ефективність” і “результативність” управління підприємством/ Л. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10 (88). – С. 207–216.

18. Олександренко І.В. Методичні підходи до діагностики ефективності діяльності підприємства/ І.В. Олександренко// Економічний форум. - 2013. - №4. – С. 126–136.

19. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства / В.І. Отенко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 5.

20. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

21. Офіційний сайт FAOSTAT. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://faostat.fao.org>.

22. Павлова Г.Є. Особливості аграрного сектора в національній економіці / Г.Є. Павлова // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – 2014. – № 2. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
24. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
25. Нужна С.А. Оптимізація використання виробничих ресурсів підприємствами аграрного сектору/С.А. Нужна, Н.М. Самарець// Економічний аналіз. – 2018. – Том 28. № 4. – С. 225-234
26. Павленко А.Ф. Теорія і практика маркетингу в Україні: Монографія/А.Ф.Павленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 584 с
27. Помазан Л.М. Теоретичні аспекти формування методики визначення показників ефективності виробництва і реалізації зерна /Л.М. Помазан //Агросвіт. - 2019. - № 11. - С. 74–78.
28. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия/ Г.В. Савицкая – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – 688 с.
29. Свистун Л.А. Удосконалення системи управління витратами підприємства в умовах нестабільної економіки / Свистун Л.А., Левкова Р.М.. // Економіка і регіон. – 2017. – №4. – С. 59–62.
30. Сітковська А.О. Проблеми розвитку виробництва сільськогосподарської продукції в Україні /А. О. Сітковська//Агросвіт. – 2019. – № 1-2. – С. 10 – 14
31. Сітковська А. Ефективність функціонування аграрних підприємств / А. Сітковська, В. Філонюк// Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 28-30 жовтня 2021 р. : В 2 т. – Том 2. – Дніпро : ВПЦ «Гарант СВ», 2021. – С. 82-83
32. Смолич Д. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання / Д. Смолич, І.

Тимошук//Економічний простір. – 2020. – №153. - С75-82. Режим доступа: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-14>

33. Стригуль Л.С. Ефективність та прибутковість: теоретичний аспект / Л.С. Стригуль, Г.Є. Тур, Т.М.Х. Нгуєн // Інфраструктура ринку : електрон. наук.-практ. журн. – 2019. – Вип. 36. – С. 287-292. Режим доступа: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/36_2019_ukr/47.pdf,

34. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства / Тарасюк Г.М., Шваб Л.І.. – Київ: Каравелла, 2003. – 432 с.

35. Тюленєва Ю.В. Вибір та обґрунтування системи показників для оцінки ефективності діяльності / Тюленєва Ю.В., Ліннік І.М. // Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції 16 листопада 2016 року. – Київ: ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2016. – С.232

36. Халіна В.Ю. Місце системи збуту у маркетинговій діяльності підприємства/ В.Ю. Халіна, Г.Ю. Корсунський //Молодий вчений. – 2017. - № 4.4 (44.4) – С. 116-119

37. Ходаківська Л.О. Розвиток внутрішньогосподарських відносин в сільськогосподарських підприємствах /Л.О. Ходаківська //Автореф. дисер. на здобуття наукового ступеня к. е. н.. - Полтава – 2011 – 16 с.

38. Цимбалюк Л.Г. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару / Л.Г. Цимбалюк, Н.П. Скричун //Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2011. - № 3(15). – С. 88-95.

39. Череп А.В. Ефективність як економічна категорія / Череп А.В., Стрілець Є.М. // Ефективна економіка. – 2013. - №1. – с.1 – 4

40. Ямкова О.М. Зміст формування збутової політики виробничих підприємств / О.М. Ямкова // Економіка і управління, 2012. – № 2. – С. 52-59

41. Ярославський А.О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект / А. О. Ярославський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні

відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 20(3). - С. 174-177. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuuevcg_2018_20%283%29__38

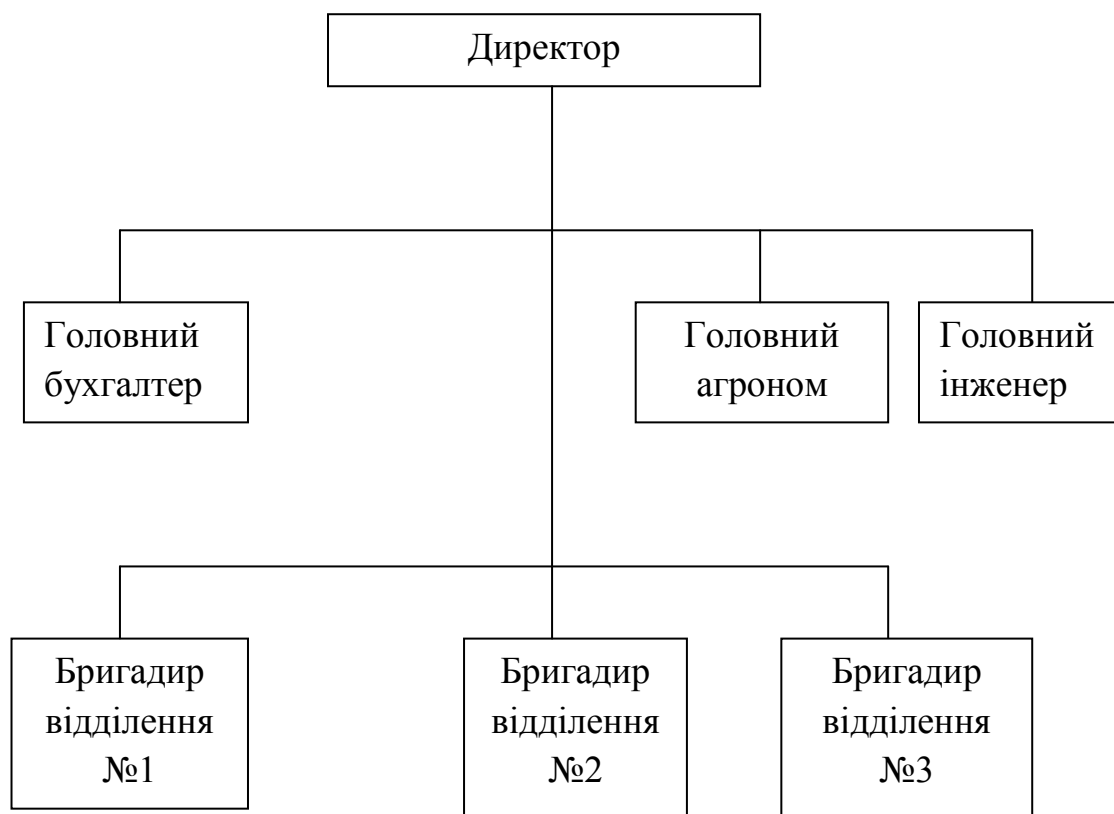

Рис. 1 Структура управління в СТОВ «Вікторія»

Додаток Б

Допоміжні розрахунки для проведення кореляційного аналізу

Роки	x_1	x_2	y	$x_1 y$	$x_2 y$	$x_1 x_2$	x_1^2	x_2^2
2018	633,67	9,77	1,55	982,189	15,1435	6190,96	401538	95,4529
2019	739,93	2,25	0,38	281,173	0,855	1664,84	547496	5,0625
2020	862,4	2,27	0,4	344,96	0,908	1957,65	743734	5,1529
Всього	2236	14,29	2,33	1608,32	16,9065	9813,45	1692768	105,668

Оптимізаційна модель розподілу мінеральних добрив при вирощуванні
сільськогосподарських культур

Показники	Змінні							Види обмежень	Обсяги обмежень
	X1	X2	X3	X4	X5	X6			
	417	427	304	220	220	277			
Використання азотних добрив, ц	1,1	0,9	1,1	3	3,1	2,6	1897,6	<=	761,20
Використання фосфорних добрив, ц	1	0,9	1	1	1	1,9	1631,6	<=	678,40
Використання калійних добрив, ц	0,8	1	0,8	1,8	1,8	1,9	1530,1	<=	538
Вдобрена площа соняшника в відділенні 1, га	1						417,00	<=	447
Вдобрена площа соняшника в відділенні 2, га		1					427,00	<=	447
Вдобрена площа соняшника в відділенні 3, га			1				304,00	<=	304
Вдобрена площа пшениці озимої в відділенні 1, га				1			220,00	<=	220
Вдобрена площа пшениці озимої в відділенні 2, га					1		220,00	<=	220
Вдобрена площа ячменю озимого в відділенні 3, га						1	277,00	<=	277
Приріст валового збору пшениці озимої, ц				5,8	6		1854,67	>=	1192
Приріст валового збору ячменю озимого, ц						3,5	456,32	>=	369,5
Приріст валового збору соняшнику, ц	4	4,1	4				1216	>=	1890
Цільова функція, грн	0,615	0,65	0,615	0,35	0,41	0,281	1075632,18		